

Yerli Halkın Bakışından Suriyeli Kadın Sığınmacılar: Mardin’de Yabancınnın Ötekileştirilmesi ve Ahlaki Dışlama¹

DOI: 10.26466/opus.619452

*

Serdar Ünal* - Fatıma Doğan**

* Doç. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Aydın/ Türkiye
E-Posta: serdarunal@adu.edu.tr ORCID: [0000-0003-2755-9456](https://orcid.org/0000-0003-2755-9456)

** Yüksek Lisans Öğrencisi., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, SBE., Aydın/ Türkiye
E-Posta: dogannfatima@gmail.com ORCID: [0000-0002-0493-4658](https://orcid.org/0000-0002-0493-4658)

Öz

Suriye’de son dokuz yıldır süren çatışmalı ortam nedeniyle milyonlarca insan yerlerini yurtlarını bırakıp komşu ve komşu olmayan daha uzak ülkelere kaçmak ya da sığınmak zorunda kaldı. Dünya’da sığınan ülkelerin başında gelen Türkiye’de yoğun sığınmacı nüfusunun bulunduğu şehirlerin kendine özgü yerel şartlarından kaynaklı olarak sığınmacıların karşılaştıkları sıkıntılar da farklılaşabilmektedir. Şüphesiz, savaştan kaçış ya da göç sürecinde ve göç sonrası sığınan yerde erkeklere göre kadınların çok daha büyük problemlerle karşılaştıkları ifade edilebilir. Çalışmada Suriyeli kadınların gündelik hayattaki etkileşimler sırasında sadece kadın olmalarından kaynaklı ötekileştirici, ayrımcı söylem ve davranışlara maruz kalıp kalmadıkları yerel halkın söylemlerinden hareketle incelenmesi hedeflenmiştir. Bu kapsamda, Suriyeli sığınmacılarla yerel halkın gündelik karşılaşmalarının ve etkileşimlerinin yüksek olduğu sınır bölgesi yerleşim yerlerinden biri olan Mardin ili araştırma sahası olarak seçilmiştir. Araştırmada nitel yöntem bağlamında derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu yönde, Mardin’in kent merkezi ve Kızıltepe ilçesinde yaşayan yerli halktan 36 katılımcı ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bulgulara göre, Suriyeli kadın sığınmacılar sadece cinsiyete dayalı kimlikleri üzerinden dahi çoğunlukla dedikodu ve söylentiler aracılığıyla oluşan birtakım önyargı ve damgalamalar nedeniyle ayrımcılığa ve dışlanmaya maruz kalabilmektedir. Esasında, Suriyeli kadınlarla ilgili toplumda yaygınlaşan damgalamalar, negatif imgeler ya da ötekileştirmeye referansla kurgulanan kimlikler, onların sonuçları itibarıyla zaman zaman ayrımcılık ve sosyal dışlamadan daha sert olabilecek bir başka dışlama biçimi olarak ahlaki dışlamaya maruz kalmalarına yol açabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli kadın sığınmacılar, Yabancı, Yerli halk, Ötekileştirme, Ayrımcılık, Ahlaki Dışlama

¹ Bu çalışma danışmanlığını yaptığım ve Aydın Adnan Menderes Üniversitesi BAP Koordinatörlüğü tarafından desteklenen Fatıma Doğan’ın Yüksek Lisans Tez Projesinden [Yabancı İle Bir Arada Yaşama ve Ötekileştirme: Mardin Halkının Bakışından Suriyeli Sığınmacılar; FEF-17038] türetilmiştir.

Syrian Female Asylum Seekers from the Perspective of Locals: Othering and Moral Exclusion of Strangers in Mardin

*

Abstract

Due to the ongoing conflicts in Syria over the last nine years, millions of people have left their homes and took refuge in neighboring and non-neighboring countries. Turkey ranks first among the countries hosting Syrian asylum seekers. Depending on the specific social conditions of the cities where asylum seekers live intensively, the difficulties that asylum seekers may face differ. Undoubtedly, it can be stated that women face much greater problems than men during the escape from war or the migration process and in the country of asylum. In the study, it was aimed to examine Syrian women whether they were exposed to othering, discriminatory discourses and behaviors due to being women only during the interactions in daily life, based on the discourses of the local people. In this context, Mardin province, which is one of the settlements in the border region where the daily encounters and interactions between Syrian asylum seekers and local people is high, was selected as the research area. In the research, in-depth interview technique was used in the context of qualitative method. In this direction, in-depth interviews were conducted with 36 local people living in Mardin's city centre and Kızıltepe district. According to the findings, Syrian female asylum seekers may be exposed to discrimination and exclusion due to some gender-based prejudices and stigmatization, mostly through gossip and rumors. In fact, some prejudices, negative images and stigmas, which have become widespread in society, lead Syrian women to be subjected to moral exclusion as another form of exclusion, which may at times be harsher than discrimination and social exclusion.

Keywords: *Syrian female asylum seekers, Stranger, Locals, Othering, Discrimination, Moral Exclusion*

Giriş

Suriye’de 2011 yılında başlayan ve son dokuz yıldır süren çatışmalı ortam nedeniyle milyonlarca insan yerlerini yurtlarını bırakıp komşu ve komşu olmayan daha uzak ülkelere kaçmak ya da sığınmak zorunda kaldı. Suriye iç savaşı 13 milyon kişinin evini terk etmesine neden oldu. Evinden ayrılan Suriyelilerin yarısı ülke içinde, diğer yarısı ise komşu ülkelere, Avrupa’ya ve Kuzey Amerika’ya göç etti. En çok Suriyeli sığınmacı Ortadoğu ülkelerinde bulunurken, 1 milyon Suriyelinin de Avrupa’da olduğu bilinmektedir (UMHD, 2018). Bu rakam son on yıllarda görülen en büyük göç hareketi olarak sayılabilir. Yerinden olan Suriyelilerin yarısına yakını ülkeleri içinde yer değiştirirken diğer yarısı ise komşu ülkelerde yaşamaktadır.

Sığınılan ülkelerin başında Suriye ile 911 km sınırı olan Türkiye gelmektedir. İki ülke arasında geçmişten bugüne süregelen akrabalık ve ticaret ilişkileri, çatışmaların başından itibaren sığınmacılara yönelik uygulanan açık kapı politikası Türkiye’yi Suriyeliler için sığınılacak bir liman haline getirdi. Kısa süre içerisinde, Türkiye’de başta sınır illerinde ve büyükşehirlerde olmak üzere Suriyeli sığınmacı nüfusunda hızlı bir artış yaşandı (Mazlumder, 2014, s.4). Nitekim, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün Şubat 2020 güncel verilerine göre, Suriyeli sığınmacıların en çok iltica ettikleri ülke olan Türkiye’deki kayıtlı Suriyeli sayısı toplam 3 milyon 587 bin 266’dır. Bu kişilerin 1.934.914’ü erkeklerden, 1.652.352’si ise kadınlardan oluşmaktadır (MD, 2020). Suriyelilerin Türkiye’ye girişlerinden sonra Türkiye, Avrupa’da en çok sığınmacıya ev sahipliği yapan ülkeler arasında birinci sıraya ulaşmıştır (UNCHR, 2019).

Giddens ve Sutton’un (2014) göçün zorunlu sebepleri olarak saydıkları savaş ve yıkım süreci Suriyeli göçünü de tanımlamaktadır. Suriye’deki iç savaşın sonuçları itibariyle son yılların en büyük zorunlu göç dalgasına yol açtığı söylenebilir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün Şubat 2020 rakamlarına göre, Türkiye’ye zorunlu olarak kaçıp gelen Suriyelilerin 3 milyon 523 bin 218’i kamplar dışında kentlerde yerleşik halk ile iç içe yaşarken 64 bin 48’i çeşitli illerde devlet tarafından kurulan geçici barınma merkezlerinde (kamplarda) yaşamaktadır (MD, 2020). Bu manada, Türkiye’de birçok kentin özellikle sınır bölgelerindeki illerin demografik, ekonomik ve kültürel yapısı önemli ölçüde değişime uğradı. Deniz vd’lerinin (2016, s.vii) de ifade ettikleri üzere, özellikle kapasitelerinin çok üzerinde bir sığınmacı nüfusuyla karşı karşıya

kalan sınıra yakın kentlerde gündelik toplumsal etkileşimler, kamusal karşılaşmalar, yeme-içme alışkanlıkları, [giyim-kuşam tercihleri], ekonomik ilişkiler vb. ciddi dönüşümler geçirdi. Bu dönüşüm sürecinde, göçmen ve göç edilen toplum ilişkisinde toplumsal uyum ve entegrasyonun sağlanması yolunda en büyük engellerden biri kültür ve sosyal yapı arasındaki farklılıklardır. Göçmenin terk etmiş olduğu toprakların kültür ve değerleriyle donanmış olması nedeniyle gittiği bölgelere de bunları taşıdığı ifade edilebilir. Taşınan bu kültürel özellikler yerli halkın norm ve değerlerine ters düştüğünde ise sosyal dışlama ve ayrımcılık gibi birçok sorun ortaya çıkabilmektedir. Zira, yeni gelen yere yabancıların beraberinde getirdiği kültürel alışkanlıkları ve pratikleri yerli halkın pratikleriyle ve değerleriyle örtüşmediğinde bu pratikler çoğunlukla uyumsuzluk, düzen bozuculuk, ahlak dışılık vb. biçimlerde tanımlanabilmektedir. Dolayısıyla, çoğunlukla düzen bozucu olmakla suçlanan veya damgalanan sığınmacılar yeni gelen yerdeki bütün kötülüklerin ve sıkıntılarının günah keçisi olarak ilan edilip dışlanmaya maruz bırakılabilmektedir (bkz. Özüdoğru, 2018; Küçükşen, 2017; Man, 2016; Ünal, 2014). Nobert Elias'ın yerleşikler ve dışarıklılar teorisinde önyargı üreten duruma ilişkin analizine değinen Bauman'ın (2016, s.60) aktardığı üzere, dışarıklılığın içeriye akın etmesi, yeni gelenlerle eski sakinler arasındaki farklılık ne kadar belli belirsiz olsa bile, her zaman yerleşik nüfusun hayat tarzına bir kafa tutuş demektir. Yeni gelenlere yer açma zorunluluğundan ve dışarıklılığın kendilerine yer bulma ihtiyacından doğan gerilim iki tarafı da farklılıkları abartmaya iter. Farklı koşullarda göze çarpmadan geçitirilebilecek, genelde küçük küçük özellikler artık göze batmaya başlar ve birlikte yaşamanın önündeki engeller olarak sunulur.

Şüphesiz, savaş ortamında ve savaştan kaçış sürecinde kadınlar cinsel istismar, tecavüz, şiddet gibi pek çok sorunla karşılaşabildikleri için erkeklerden farklı olarak özel korumaya ihtiyaç duyan hassas grup olarak düşünülebilir. Aynı şekilde, göç sonrası sığınılan yerde de kadın sığınmacıların kadın olmalarından kaynaklanan olumsuz algı ve davranışlarla baş etmek durumunda kalabildikleri ileri sürülebilir. Bu anlamda, Türkiye'nin çeşitli kentlerindeki özellikle Suriyeli kadınların "sığınmacı kimlikleriyle yaşadıkları trajediler, gündelik hayat deneyimleri, kente ve hayata tutunmak için gösterdikleri çabalar onların çetin bir mücadele içinde olduklarını göstermektedir" (Deniz vd., 2016, s.27). Bu anlamda, Suriyeli kadın sığınmacılar ve özellikle

bekar ve dul yaşayan kadınların erkeklere göre daha zor bir yaşantıya sahip oldukları belirtilebilir.

Araştırmanın Amacı ve Soruları

Araştırmada Suriyeli sığınmacılarla yerel halkın gündelik karşılaşmalarının yüksek olduğu sınır bölgesi yerleşim yerlerinden biri olan *Mardin ilinde* yerel halk arasında Suriyeli kadın sığınmacılara yönelik algıların hangi yönde olduğuna odaklanılmaktadır. Bu yönde, çalışmada Suriyeli kadınların sığınmacı olmalarından kaynaklı yaşayabilecekleri birçok sorunun ötesinde gündelik hayattaki etkileşimler sırasında sadece kadın olmalarından kaynaklı ötekileştirici, ayrımcı söylem ve davranışlara maruz kalıp kalmadıklarının yerli halkın söylemlerinden hareketle incelenmesi hedeflenmiştir.

Böylelikle, yerli halkın bakışı üzerinden Suriyeli kadın sığınmacıların Türkiye’de kabul görme, dışlanma ve ötekileştirme süreçlerinin anlamacı ve yorumlayıcı bir perspektiften nitel düzeyde incelenmesi bu çalışmanın ana ek-senlerini oluşturmaktadır. Ayrıca yerli halkın olumlu ve olumsuz deneyimlerinin sübjektif kaynaklarının olup olmadığı, bu deneyimlerinin asıl kaynaklarının neler olduğunu saptamak, yabancıya yönelik geliştirilen tutum ve davranışları kavramak açısından önemlidir. Nitekim, bu araştırma ile yerlinin bakış açısından Suriyeli kadınlar ile yerliler arasındaki ilişkilerin detaylı olarak ortaya konulması ve henüz ne zamana kadar Türkiye’de kalacakları belli olmayan sığınmacıların uzun vadede Türkiye’de kalmaları ve yerleşik hale gelmeleri durumunda ileride ilişkilerin ne yönde şekilleneceğinin öngörülmesi noktasında katkı sağlaması hedeflenmiştir.

Araştırmanın Yöntemi, Tekniği ve Örnekleme

Araştırmada yerel halktan bireylerin Suriyeli kadın sığınmacılara yönelik algıları, tutumları, imgeleri, deneyimleri ve duyguları odak noktası olması nedeniyle anlama ve yorumlamaya dayalı “nitel yöntem” benimsenmiştir. Bu gerekçeyle insanların deneyimlerini, sahip oldukları imgeleri ve duyguları anlamayı hedefleyen bu çalışmada, katılımcıların düşünce dünyasını anlamak ve zengin verilere ulaşmak amacıyla “derinlemesine görüşme tekniği” kullanılmıştır. Derinlemesine saha görüşmelerinde “yarı yapılandırılmış görüşme formu” kullanılmıştır.

Araştırmanın evrenini “Mardin ili” oluşturmaktadır. Görüşülecek kişilerin seçilmesinde veya örneklem kümesinin oluşturulmasında “maksimum çeşitlilik örnekleme tekniği” kullanılmıştır. Buna göre hem evreni temsil edecek nitelikte olmaları hem de zengin verilere ulaşmak amacıyla görüşmeciler seçilirken yaş, cinsiyet, meslek, ekonomik durum ve eğitim düzeyi bakımından çeşitlilik sağlanmaya dikkat edilmiştir. Araştırma rneklemine dahil edilen katılımcılar Suriyeli sığınmacıların daha yoğun olarak yaşadığı “Mardin il merkezi” ve “Kızıltepe ilçesi”nde Mardin doğumlu olan yerel halktan kişiler arasından seçilmiştir.

Evreni temsil edici örneklem kümesinin büyüklüğünü belirlemede ise “teorik örnekleme tekniği” kullanılmıştır. Bu doğrultuda söz konusu değişkenler göz önünde bulundurularak farklı demografik özelliklere sahip 19 erkek ve 17 kadın olmak üzere toplam 36 yerli halktan katılımcıyla görüşülmüştür. Katılımcılar arasında 18-24 yaş arası 5 kişi, 25-34 yaş arası 9 kişi, 35-44 yaş arası 7 kişi, 45-54 yaş arası 7 kişi, 55-64 yaş arası 4 kişi, 64 yaş ve üstü 4 kişi bulunmaktadır. Örnekleme dahil edilecek kişilerin seçiminde katılımcıların farklı eğitim düzeylerine sahip olmalarına dikkat edilmiştir. Buna göre, niversite mezunu katılımcı sayısı 5, lise mezunu 10, ortaokul mezunu 8, ilkokul mezunu 11 ve okur yazar olmayan 2 kişidir. Evli ve bekr insanların sosyal hayatta birbirinden farklı sorumluluklarının olduğu ve toplumsal değişimlerden farklı şekilde etkiledikleri göz önünde bulundurularak farklı medeni duruma sahip katılımcılarla görüşülmüştür. Buna göre bekar katılımcı sayısı 13, evli katılımcı sayısı 23’dr. Suriyeliler genellikle alt ve orta sosyo-ekonomik düzeydeki mahallelerde yaşadıkları için örnekleme dahil olan yerel halktan katılımcıların gelir düzeyi düşük seviyededir. Buna göre katılımcılar arasında 16 kişi 1750-3000 TL aralığında, 16 kişi 3001-5000 TL aralığında ve 4 kişi 5001 TL st aylık gelire sahiptir.

Araştırmanın veri toplama süreci 2018 yılının Aralık ve 2019 yılının Ocak ve şubat ayları içerisinde gerçekleştirilmiştir. Veri toplama sürecinde her bir katılımcıyla yaklaşık bir ila bir buçuk saat arasında değişen görüşmeler yapılmıştır. Veri toplama sürecinde görüşme yapılan katılımcıların kullandıkları doğal ifadeleri daha sonradan olduğu gibi aktarabilmek ve zmleneyebilmek amacıyla (izin alınmak suretiyle) ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Düzenli olarak dijital ortama aktarılan verilerin orijinalliğini korumasına zen gösterilmiştir. Mardin ilinde çoğunluk olarak Kürt ve Arap etnisitesine sahip

bireyler yaşadığı için Kürtçe ve Arapça olarak elde edilen bazı veriler hassasiyetle orijinaliği korunarak Türkçe’ye çevrilmiştir.

Nitel araştırma bağlamında, derinlemesine görüşmeler yoluyla elde edilen nitel verilerin analizinde ise betimsel analiz kullanılmıştır. Veri analizi ve bulgular kısmı oluşturulurken elde edilen veriler ortak temalarda toparlanarak belirli kategorileştirmeler yapılmaya çalışılmış ve uygun kategoriler oluşturulduktan sonra her bir kategori derinlikli olarak çözümlenmiştir.

Türkiye’de Suriyeli Kadın Sığınmacılar ve Ahlaki Dışlama

Buz’a (2006, s.18) göre, kadınlar da bütün sığınmacılar gibi, baskı zulüm ve korku içinde oldukları için ülkelerini terk eder. Aslında, kadınlar ülkelerini terk ettikten sonra da sığındıkları yeni yerlerde sosyal izolasyon, yalnızlık, dil engeli ve kültürel farklılıklar nedeniyle birçok şeye yabancılaşmakta ve çoğunlukla erkeklere nazaran daha ciddi problemlerle karşılaşmaktadır (Barın, 2015, s.16). Davis ve Winters (2001, s.5-8) da göç söz konusu olduğunda kadınların şiddete maruz kalma açısından fazla risk taşıdıklarını, sosyal kurların sınırlamalarıyla daha fazla karşılaştıklarını, ilişki ağlarından yeterince yararlanamadıklarını ve sınırlı istihdam olanaklarına sahip olduklarını ileri sürmüştür. Bu anlamda, toplumsal cinsiyet, etnisite, kültür farklılıklarına dayalı olarak göçü kadın olarak deneyimleme, ataerkilliğin etkisiyle kadınları daha incinebilir hale getirebilmektedir (Buz, 2006, s.28). Örneğin, çeşitli sivil toplum kuruluşlarının hazırladığı birçok raporda Suriyeli kadınların yaşadığı sorunlar ele alınmıştır. Bu çalışmalarda, yasal olmayan çok eşli evliliklere, erken yaşta evliliklerin yapılmasına, kadınların daha düşük ücretlerde çalışmak zorunda kalmalarına, güvenlik endişelerine, cinsel istismara maruz kalmalarına, fuhuşa sürüklenmelerine ve yerel halkın Suriyeli kadınlara yönelik ön yargılarına işaret edilmiştir (ASPB, 2016, s.14).

Ayrıca, sığınılan yeni mekanlardaki gündelik karşılaşmalarda çoğunlukla hakim kültürün eleştiren taraf olduğu, sonradan gelen grubun ise aykırı ya da düzen bozucu olarak algılandığı ifade edilebilir. Dolayısıyla, sonradan gelen aynı zamanda tehdit oluşturandır da ve her türlü kötülüğün günah keçisi olarak kurgulanabilir. Bu noktada, özellikle kadın sığınmacıların toplumsal cinsiyete dayalı ötekileştirmelere, ayrımcı, dışlayıcı söylem ve davranışlara gündelik hayatın sıradan karşılaşmaları ve etkileşimlerinde erkeklere göre daha fazla maruz kalabildikleri söylenebilir. Zira, Öztürk’ün (2019, s.263)

ifade ettiği üzere, en temelde kadın ve erkeğin doğuştan gelen biyolojik farklılıkları kadını ayrımcılığın zeminini kuran ötekileştirme için yeterli bir sebep olarak görmektedir. Başka bir deyişle “kadının ufukta belirmesi öteki'nin belirmesinin özel bir şeklidir” (Gasset, 1999, s.150). Ayrımcılık, [öteki olarak görülen] bir gruba veya grubun üyelerine karşı önyargılardan beslenen olumsuz tutum ve davranışların tümüyle ilgili bir süreçtir. Önyargılar ve dolayısıyla ayrımcılık, bir gruba ya da grup üyelerine yönelik olumsuz düşüncelerin yanı sıra hoşlanmama, hor görme, kaçınma ve nefret etmeye kadar uzanan olumsuz duyguları içeren tutumlara da yol açarlar (Göregenli, 2013a, s.21).

Aslında, ırkçılık, nefret, soykırım, yabancı düşmanlığı gibi tüm ayrımcılık biçimlerini önceleyen süreç ötekileştirme ile başlar. “Öteki” fiziksel, dilsel, kültürel özellikleri temel alarak “ben” ya da “biz” olanın dışında kalanlara yönelik ayrımcı düşünce ve davranışlar olarak tanımlanabilir. Ötekileştirmenin temelini oluşturan ayrıştırma ilk olarak biz'i kurmakta ve biz'in dışında kalan kimliklerden “öteki” olanı belirlemektedir (Öztürk, 2019, s.257). Biz ve onlar yalnızca iki ayrı insan grubunu değil, tümüyle farklı iki tutum arasındaki, duygusal bağlanma ve antipati, güven ve kuşku, güvenlik ve korku, işbirliği ve çekişme arasındaki ayrımı temsil eder (Bauman, 2016, s.51). Nitekim, biz ve onlar ayrımı temelinde önyargı ve kalıpyargılardan beslenen ötekileştirme sürecinin sonucunda ayrımcılık ve dışlama kaçınılmaz hale gelebilmektedir.

Sonuçları itibariyle zaman zaman ayrımcılık ve sosyal dışlamadan daha sert olabilecek bir dışlama biçimi olarak, yine mensup oldukları gruplar uyarınca öteki olarak değerlendirilenlerin sadece vatandaşlık haklarından değil, temel insan haklarından da mahrum bırakılmalarına neden olabilecek ahlaki dışlamadır (Semerci vd., 2017, s.36; bkz. Göregenli, 2013). Opatow'a (1990) göre, ahlaki dışlama bazı birey ve grupların ahlaki değer, kural ve adalet ilkelerinin geçerli olduğu sınırların dışında bırakılması durumudur. Ahlaki olarak dışlananlar önemsiz, gözden çıkarılabilir, değersiz veya herhangi bir şeyi hak etmeyenler olarak algılanır. Bu nedenle, onlara zarar vermek veya onları suistimal etmek kabul edilebilir, uygun veya adil olarak görülür.

Yine Opatow'a (1990) göre, ahlaki dışlama bazen göreceli olarak hafif bir düzeyde ortaya çıkarken (örneğin, ötekilerin ihtiyaçlarının görmezden gelinmesi, onların belirli haklardan mahrum bırakılmasının veya uğradıkları kimi

haksızlıkların göz ardı edilmesi şeklinde) bazen de oldukça ağır biçimde tezahür eder (örneğin, insan hakları ihlalleri, soykırım vb. şeklinde). Bar-Tal da (1988; 1990) ahlaki dışlamaya yol açan süreçlerden biri olarak gayrimeşrulaştırmaya işaret eder. Ona göre, gayrimeşrulaştırma toplum tarafından dışlanan gruplara veya ötekilere yönelik olumsuz davranışların gerekçelendirilmesinde kullanılan önemli davranış biçimlerinden biridir. Öteki olarak tanımlananın özellikle önemli bir tehdit kaynağı olarak algılandığı ve kodlandığı durumlarda bu davranışın ortaya çıktığı söylenebilir. İnsandıışlaştırma, toplumdan atma, olumsuz karakter özellikleriyle nitelendirme, siyasi etiketlerle damgalama ve grup karşılaştırması gayrimeşrulaştırmanın en yaygın kullanılan biçimleridir (Göregenli, 2013, s.67).

Bulgular

Kitlesele olarak yabancıların gelişiyile birlikte ev sahibi ülkenin toplumsal yapısında birçok değişiklikler meydana gelebilmektedir. Türkiye’de Mardin ili Suriyeli sığınmacı nüfusunun en çok olduğu 13. şehirdir (Mülteciler Derneği’nin 2020 yılı Şubat ayı verilerine göre Mardin ilinde 88.032 Suriyeli göçmen yaşamaktadır). Mardin’deki Suriyeli sığınmacı nüfusu Mardin ilinin toplam nüfusunun %10,62’sini oluşturmaktadır. Suriyeli mültecilerin toplam nüfusa oranları bakımından Mardin Türkiye’de yedinci en çok Suriyeli barındıran il durumundadır. Türkiye’de bir sınır bölgesi olan Mardin iline yerleşen Suriyeli sığınmacılardan sonra da toplumsal yapıda önemli değişimlerin meydana geldiğinden, yerli ve yabancınnın farklılıklarından doğan uyumsuzluklar ve çatışmalardan söz edilebilir. Bu farklılıklardan kaynaklanan sorunlar kadınlarda erkeklere göre çoğu zaman daha görünür olabilmektedir. Başka bir deyişle, kadın sığınmacıların yaşayabildikleri sorunlar ve maruz kalabildikleri ötekileştirici, ayrımcı ve dışlayıcı davranışlar daha fazla olabilmektedir.

Bu bağlamda, çalışmada nitel veriler ışığında Suriyeli kadınların cinsiyet temelli maruz kalabildikleri ayrımcı, dışlayıcı söylem ve davranışlar yerli halkın bakış açısından tespit edilerek yedi farklı başlık altında kategorilendirilerek sunulmaya çalışılmıştır: (i) Evlenmenin Ucuz Yolu: Meta Olarak Görülen Suriyeli Kadınlar ve Komisyonculuk (ii) Hem Eş Hem Bakıcı Olarak Korunmaya Muhtaç Görülen Suriyeli Kadınlar (iii) Potansiyel Kuma Tehdidi ve Ötekileştirme (iv) Suriyeli Kadınların Kişisel Bakım Pratikleri Nedeniyile

Olumsuz Nitelemelerle Karşılaşması ve Ahlaki Dışlama (v) Dolandırıcı Olarak Suriyeli Kadınlar ve Damgalama (vi) Genç Yerli Kadınların Evlenememesinin ve Bekar Suriyeli Erkeklerin Artışının Sorumluları Olarak Suriyeli Kadınlar (vii) Suriyeli Kadın Sığınmacılar ve Fuhuş Damgası.

Evlendirmenin Ucuz Yolu: Meta Olarak Görülen Suriyeli Kadınlar Ve Komisyonculuk

Genel olarak, Suriyeli sığınmacılar her anlamda zor yaşam koşullarına sahip olsalar da toplumsal cinsiyet açısından bu konuda birtakım farklılıklar bulunmaktadır. Bu anlamda, Suriyeli kadın sığınmacılar ve özellikle bekar ve dul kadınların yabancı ve yalnız olmaları onların geldikleri ülkede erkeklere göre birçok sorunla daha fazla uğraşmasına neden olabilmektedir. Zira, Parlak'a (2014, s. 209) göre "kadının yabancı ve yalnız olması ile erkeğin yabancı ve yalnız olması arasında çarpıcı farklar vardır. En belirgin fark ise bir başkasının kutsalı olsa da yalnız ve yabancı bir kadının genellikle kolay bir av olarak algılanmasıdır".

Savaş sonrası belirginleşen ekonomik bunalım, barınma ve korunma ihtiyacı Suriyeli kadınların Türkiyeli erkeklerle evlenmeyi bir kurtuluş yolu olarak görmelerine yol açmıştır (ASPB, 2016, s.103). Suriyeli ailelerin veya Suriyeli kadınların başlık parası, düğün, ev eşyası gibi beklentilerinin olmaması veya çok düşük olması bu tür evliliklere eğilimi olan erkekler için bir fırsat olarak düşünülebilir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın (2016) "Suriyeliler ile Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşları Arasındaki Evlilik İlişkileri" başlıklı araştırma raporunda Suriyeli ailelerin namus ve güvenlik endişeleri nedeniyle kız çocuklarını bu tür evliliklere yönlendirdikleri ileri sürülmüştür. Yine, raporda genel olarak Güneydoğu Bölgesinin aile yapısının da bu tür evliliklerin gerçekleşmesine zemin yarattığı vurgulanmıştır (ASPB, 2016, s.120-122). Burada belirtilmesi gereken nokta Suriyeli kadın sığınmacılarla gerçekleştirilen evliliklerin bazı fırsatçılar açısından maddi bir çıkar sağlama aracına dönüşme ya da dönüşmüş olma tehlikesidir.

Nitekim, araştırma sahası Mardin'de kitlesel Suriyeli göçünden sonra yerli erkek ve Suriyeli kadın sığınmacılar arasında bazen resmi çoğu resmi olmayan evliliklerin arttığına yönelik yerli halkın görüşleri bulunmaktadır:

Bu bağlamda, araştırmada yerli halktan katılımcıların Suriyeli kadın sığınmacılarla gerçekleşen evlilikleri ya da münasebetleri nasıl değerlendirdikleri konusu incelenmiştir:

- “...evlilik müessesesi oturaklı oluşturulmadı mı, işte affedersin sehvi arzular, ev bakımı, yemek yapımı gibi şeyler için yapıldığı zaman sonuç fiyaskoyla bitiyor. Bizim halk da biraz hazır bir şeye kondular sanki. Mesela ben bir gün Viranşehir’den geliyorum arabam boştu arabama üç kişi aldım. Baktım aralarında konuşuyorlar, çok çok affedersin sanki hayvan pazarlıyorlarmış gibi bilmem bin dolar bilmem iki bin dolar, işte bana bin yedi yüz dolar getir sana şu yaşta şu özellikte birini vereyim diyor. O an ben hayretler içinde kaldım sanki bir meta bir gıda alışverişi gibi, insan bu duruma düşmemeli...” (G.12-E,60)².
- “...özellikle erkeklerde, şahit oldum, erkek diyor ki, böyle kendi aralarında konuşuyorlar, biri hanımum sıkıntılı diyor diğeri değiştir işte al bir Suriyeli iki lira zaten. Erkekler arasında muhabbet bu olmuştur...” (G.17-K,55).
- “...burada bir erkeğin evlenebilmesi için çok para ödemesi gerekirken, bir Suriyeli ile masrafsız evlenebiliyorlar. Kadın, zaten dilencilik yapıyor, savaştan kalkmış gelmiş, rahat etmek için evleniyor, o rahatı bulamayınca ne yapsın kaçıyor...” (G.19-K,23).
- “...burada adam bir eş aldığımda otuz kırk bin lira çeyiz yapıyor, ama Suriyeli bana üç dört bin lira ver al kızı ister çeyiz yap ister yapma diyor, al götür onu diyor, adam böyle bir şey ya, yani değer vermiyor bunlar, özellikle kadına değer vermeyen insanlar. Şimdiki gençlik çok farklı, eski gençler değil, adam evleniyor hesabına gelmedi mi boşanıyor. Adam bir Suriyeliye beş bin lira veriyor sonra hesabına gelmedi mi boşanırım diyor. Bizim eski gençler var ya bıçak kemiğe dayanmayana kadar boşanma olmazdı. Şimdi boşanmalar çok kolaylaştı...” (G.18-E,43).

Yukarıdaki söylemler, yerli halktan birçok erkeğin Suriyeli kadınlarla evlenmeyi “maliyeti düşük ve komisyoncular aracılığıyla kolay gerçekleşebilir” bir eylem olarak algıladığına dair bilgi vermektedir. Bu anlamda, Suriyeli kadınlarla yapılan evlilikler masrafsız ve değeri az olan çoğu zaman kısa süreli bir etkinliğe dönüşebilmektedir. Söylemlerden kadının değersiz, satılan ve hatta ucuz maliyet biçilebilen bir meta olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Başka konularda olduğu gibi kadının yine toplumda dezavantajlı konumda ve hem kadın hem sığınmacı olarak iki kere dezavantajlı duruma düşebildiği

² G: Görüşmeci; E:Erkek, K: Kadın

görülmektedir. Bu açıdan, kadının parayla ölçülerek kıymetsizleştirilmesi ve istenildiğinde ondan kolaylıkla kurtulunabileceğine dair anlayışın yaygınlaştığı söylenebilir.

Özüdoğru'nun (2018, s.1137) araştırmasında da özellikle yalnız yaşayan ve yaşadıkları yerler itibariyle de istismara açık olan Suriyeli kadınların mağduriyetlerinden faydalanmak isteyen bir kesimin de ortaya çıktığı ileri sürülmüştür. Benzer şekilde, Mazlumder'in (2014, s.34) araştırma raporunda da Suriyeli sığınmacı kadınlarla gayri resmi evlilikler yapmak isteyen erkekler ve sığınmacılar arasında komisyonculuk yapanların türediği ve bu evliliklerin adeta bir ticarete dönüştüğü belirtilmektedir. Yine aynı rapora göre, bu evlilikler belirli fiyatların konuşulduğu bir sektöre dönüşmüştür. Sığınmacıların yoğun olduğu illerde bu evliliklere daha sık rastlandığı, on beş-yirmi yaş arası kadınların tercih edildiği, ücretlendirmede kadınların yaşlarının, fiziksel özelliklerinin, sağlık durumlarının belirleyici olduğu raporda belirtilen bulgular arasındadır.

Bu durum başka araştırmalarda da tespit edilmiştir. Örneğin ORSAM'ın (2015) raporunda da sığınmacı bir kadınla evlenmek isteyen erkeklerin sözü konusu süreci şekillendirecek kimi araçlara başvurdukları, değişen miktarlarda ücretler ödedikleri ve diğer taraftan Suriyeli gelinin ailesine de belli miktarda başlık parası verildiği belirtilmektedir (Yaman, 2017, s.98). Harunoğulları ve Cengiz'in (2015, s.318) tespitine göre de Suriyeli kadın sığınmacılar imam nikâhı kıyılarak para karşılığında erkeklerle evlendirilmekte ve kadına bir gelir elde etme aracı olarak değer biçilmektedir.

Hem Eş Hem Bakıcı Olarak Korunmaya Muhtaç Görülen Suriyeli Kadınlar

Savaş ve yıkım gibi nedenlerle ülkede kaos ortamı olması, insanların hazırlıksız yakalanmalarına ve ani göç etmelerine yol açabilmektedir. Hem sığınmacı hem kadın olmak toplumsal cinsiyet bağlamında iki zorlukla baş etmek anlamına gelmektedir. Eğer bir kadın hem yalnız (bekar veya dul) hem işsiz hem de sığınmacı ise çaresizliğe düşebilmekte ve yalnızca yaşamını bir görece rahat geçirme adına göç ettikleri bölgelerde yerli halktan erkeklerle evlenmeyi kabul edebilmektedirler.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın (2016) "Suriyeliler ile Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşları Arasındaki Evlilik İlişkileri" başlıklı araştırma raporunda savaştan sonra kendi topraklarından kopup gelen yalnız Suriyeli

kadınların ekonomik zorluklardan, cinsel tacizden kendilerini koruyacak sahiplenecek birilerine ihtiyaç duydukları belirtilmiştir. Aynı raporda, kızlarına maddi olarak bakamayan, eğitim veremeyen, namuslarını korumak konusunda endişe yaşayan ailelerin de çoğu zaman tek seçenek olarak kızlarını bir Türkiyeli ile evlendirmeyi kabul ettikleri vurgulanmıştır (ASPB, 2016, s.105).

Nitekim, Mardin’de bazı Suriyeli sığınmacı kadınların zorunlu olarak ve hatta bakıcı rolünü üstlenmeyi kabul ederek çoğunlukla kendilerinden yaşça çok büyük olan yerli erkeklerle yaptıkları evliliklerin yerel halktan katılımcıların söylemlerine nasıl yansdığı konusunda veriler elde edilmiştir:

- “...bazı Suriyeli kadınlar var yalnız kalmışım diyor yuva kurayım diyor ama bazıları ise gelip düğünden sonra beş gün kalıyorlar sonra altınları alıp kaçıyorlar. Bir açıdan iyi bir açıdan kötü. Mesela benim annem vefat etmişti. Babamı evlendirmek elli yaşlarında olan kendi yaşına uygun Suriyeli bir kadınla evlendi. Buradan evlenecek kimse bulamazdık...” (G.20-E,36).
- “...bizim bir tanıdığımız var durumları falan çok iyi, kadının babası yaşlanmış bakacak kimseyi bulamadı, Türklere gitse kimse para karşılığı bile bu hizmeti yapmaz. Kadın gitti genç bir Suriyeli kadın buldu, ona aylık para verdi ve dedi ki sen babamın her türlü ihtiyacını karşıla. Kadın ne yaptı, kocası yok, buraya gelmiş tek başına bir iş yapamıyor, anne babası yok, orayı sığınılacak bir liman gibi gördü. Girdi evin içine şimdi yaşlı adamın hem eşi hem de bakıcısı durumunda. Kadın Suriye’de olsaydı (savaş olmasaydı) belki böyle bir şeye hiç yeltenmeyecekti. Belki kendi yaştı, kendi kültürüyle evlenecekti ama burada ihtiyacı olduğu için böyle bir konuma girdi...” (G.19-K,23).
- “...buradaki insanların Suriyelilerle evlenmelerinin asıl nedeni şudur çaresizlik. İmkani olmayan için bedavaya evlenme şansı oldu, Suriyeli kadın içinde sığınacağı bir yer oldu, budur...” (G.8-E,29).
- “...muhacir olmuşlar mecburiyetten evleniyorlar, yaşları adamlara bakıyorlar, erkekler de onları koruyoruz, sahip çıkıyoruz diyorlar...” (G.11-K,60).

Yukarıdaki verilerde geçen anlatılar Suriyeli kadınların mecburiyet durumlarına işaret etmektedir. Söylemlerden anlaşıldığı üzere Suriyeli kadınların yerli halkla olan evliliklerinde kadına biçilen rol çoğunlukla “bakıcı rolü” de olmaktadır. Ayrıca, bu tür evliliklerin özellikle erkekler açısından bir tür “koruma amaçlı” olarak tanımlandığı ve böylelikle meşrulaştırılabildiği de anlaşılmaktadır. Mazlumder’in (2014, s.34-36) raporunda, sığınmacı kadınlarla yapılan bu evliliklerin birçoğunun kısa sürdüğü, birden fazla sığınmacı kadınla evlenip boşananların olduğu belirtilmektedir. Bu evlilikleri yapmaya

zorlanan ya da zorunlu kalan kadın sığınmacıların çoğu zaman evde yardımcı eleman muamelesi gördüğü dile getirilmektedir. Aynı raporda, para karşılığı yapılan ve kadın ticaretine dönüşmüş bu türden bazı evliliklerin meşrulaştırılması için çeşitli gerekçeler öne sürüldüğü belirtilmektedir. Yerli halktan bazı kadınlar, bu evlilikleri ağırlıklı olarak, komisyoncuya ve aileye verilen cüzi miktardaki para dışında Suriyeli kadınların evlilik için bir şey talep etmemelerine bağlamaktadırlar. Ayrıca, yerli halktan kadınlar genç Suriyeli kadınlarla evlenme imkanının erkeklere cazip geldiğini savunmaktadır. Yerli halktan erkeklerde ise bu evliliklerin koruma amaçlı yapıldığı savunusu dikkat çekicidir.

ASPB'nin (2016, s.108-109) araştırma raporunda da sınır bölgesinde Suriyeli kadınların Türkiyeli erkeklerle yaptıkları evlilikleri ilk başta bir kurtuluş olarak gördükleri ve pek seçim şansları olmadan bu evliliklere girdikleri ifade edilmiştir. Suriyeli eşlerin birçoğu savaş şartları olmasa bu evlilikleri yapmayacaklarını belirtmiştir. Ayrıca, yaşadıkları durumu anlatırken *nasip* kelimesini sıklıkla kullandıkları dikkat çekmiştir. Kadınların evliliklerde hayal kırıklığına uğradıkları ve çoğunun evlilik öncesi eşlerini hiç tanıma fırsatı bulamadıkları tespit edilmiştir. Ayrıca, Suriyeli kadınlar çoğunlukla imam nikahı ile evlendikleri için yasal hakları sınırlıdır. Yasal haklarının neler olduğunu net olarak bilmeyen kadınlar eşlerinin olumsuz davranışlarına ve sözlü şiddete maruz kalabilmekte veya evden atılmak gibi durumlarla da karşı karşıya gelebilmektedir.

Potansiyel Kuma Tehdidi ve Ötekileştirme

Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de ikamet etmesinden itibaren ortaya çıkan en önemli sorunlardan bir tanesi de kumalık meselesidir. Sahada yapılan çalışmalarda yerli halktan erkeklerin Suriyeli kadınlarla öncelikle ikinci veya üçüncü eş olarak evlendikleri gözlenmiştir. ASPB'nin (2016, s.102) raporunda da Türkiyeli erkekler nezdinde Suriyeli kadınlarla evlenmenin en temel sebebi fırsatını bulmak olarak açıklanmıştır. Göç öncesinde ikinci bir evlilik yapmaya maddi veya sosyal imkân bulamayacak kişiler göçten sonra Suriyeli kadınların ve ailelerin zayıflığından faydalanarak neredeyse hiçbir bedeli olmayan böyle evlilikler yapabilmektedir. Ayrıca, Suriyeli kadınlar, bazen ikinci eş olmanın onlara bazı haklar vereceğine inandıklarından bazı durum-

larda da yasal hakları konusunda bilinçli olmalarına rağmen resmi nikah talep edecek güçleri olmadığı, sadece yaşayacak güvenli bir ev aradıklarından imam nikahını kabul etmektedir. Ancak buradaki asıl problem “kadınların ve küçük yaştaki kız çocuklarının yerli hanelere ikinci, üçüncü eş olarak evlendirilmeleridir” (Kirişçi, 2014, s.37). Barın (2015, s.46), bu evliliklerin gerçekleştirilmesinin altında ebeveynlerin kızlarını korumak istemesinin, yeni edindikleri akrabalık bağları sayesinde kendi yaşamlarını güvence altına alacaklarını düşünmelerinin ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılanacağını ümit etmelerinin yattığını ileri sürmektedir.

Bu anlamda, evliliğin, sığınmacı statüsüne düşen Suriyeli kadının bazen çaresizlik nedeniyle bazen de yoksulluktan kurtulmak adına rahat etmek için başvurduğu bir yol olduğu ifade edilebilir. Zira, “sahip oldukları eğitim ve refah düzeyi ile kültürel kodlarla Suriye’de normal şartlarda bu evlilikleri yapmayacak kadınlar savaş sonrası ortamda buna mecbur hissedebilmektedir” (ASPB, 2016, s.120). Bu anlamda, Suriyeli sığınmacı kadınların yaşadığı önemli bir istismar türü erken yaşta ve ikinci-üçüncü eş olarak çok eşli evlilikler yapmaya zorlanmaları ya da zorunlu kalmalarıdır (Barın, 2015, s.46). Mazlumder’in (2014, s.33) araştırma raporunda Suriye krizi öncesi de özellikle sınır illerinde, Suriyeli kadınlarla evlenme kültürünün mevcut olduğu ifade edilmektedir. Rapora göre, geçmişten beri süregelen ticari ilişkiler ve Suriye’de çok eşliliğin kültürel bir norm oluşu, bu kültürün sınır illerine de kısmen yansımaya neden olmuştur. Kriz sonrası yaşanan göçle birlikte bu olgu, farklı boyutlar kazanarak artmış ve bir istismar alanına dönüşmüştür.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın (2016) “Suriyeliler ile Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşları Arasındaki Evlilik İlişkileri” başlıklı araştırma raporunda da savaş sürecinde birçok kayıp yaşamış ve Türkiye şartlarında da çalışarak okuyarak kendi ayakları üzerinde durması çok zor olan kadınların yaş farkı, maddi durum, erkeğin onlara tavrı, ev içindeki rollerde eşitlik, tek eşlilik gibi sağlıklı evliliklerde değerlendirilmesi gereken kriterleri göz ardı ederek evliliği kabul ettikleri belirtilmiştir. Rapora göre, Suriyeli kadınların bu mağduriyet durumu, Türkiyeli erkeklere kendi eşlerinden “daha genç, daha güzel, daha itaatkar, daha az talebi olan” eşler bulmasına imkân vermiştir (ASPB, 2016, s.111). Bununla birlikte, “Suriyeli genç kadınlar konusunun yerli halktan kadınlar arasında ciddi kaygılar yarattığı gözlemlenmiştir”

(Erdoğan, 2014, s.20) ve bunun yol açtığı “toplumsal gerilim nedeniyle boşanma ve kadın depresyon oranlarının arttığı” görülmüştür (Kirişçi, 2014, s.37).

Bu yönde, sınır bölgesindeki birçok ilde yapılan araştırmada (Mazlumder, 2014; Erdoğan, 2014; Cengiz, 2015; ASPB, 2016; Çelik ve Vural, 2018; Küçükşen, 2017; Özüdoğru, 2018) Suriyeli kadınlarla ikinci, üçüncü eş olarak imam nikahıyla yapılan evliliklerin yaygınlaşmaya başladığı ve yerli halktan kadınların kumalık meselesinden çok tedirgin oldukları belirtilmektedir. Kumalık meselesi Türkiye-Suriyeli ilişkisinde en çok ortaya çıkan sorunlar arasından olup ekonomik sorunlar gibi Türkiye'nin birçok yerinde rastlanan bir olgu olduğu ifade edilebilir.

Nitekim, araştırma sahası Mardin ilinde toplumsal bir sorun olarak (çoğunlukla üzerine kuma gelen kadının derdini anlatma ihtiyacı olarak yaydığı) halkın kendi arasında dilden dile yaydığı “tehlikeli ve aile düzenini bozucu Suriyeli kadın” imajının varlığı dikkat çekmiştir:

- “...birebir kuzenimin başına geldi. Kuzenimin eşiyle beraber oldu. Kadında da adamda da yetinememe durumu var... Kuzenimin olayından yola çıkarak cevap vereyim. Kuzenim evini açtı gıda yardımında bulundu e ne yaptı kadın. Kadını sürekli evine almış çoluğuna çocuğuna yardımda bulunmuş insanların eşini baştan çıkardı. Onlar olsaydı mesela bizim kadar iyi niyetli davranmazdı. Biz yine acıyoruz merhamet ediyoruz. İlk dönemde öyleydik ama sonra yaşanan acı olaylardan sonra ne bileyim şu ikinci evlilik üçüncü evliliklerden sonra bakış açımız değişti, merhamet biraz daha azaldı onlara karşı. Biz gitseydik Allah korusun Rabbim izin vermesin. Biz kalkıp orda ikinci evlilikler yani yapmazdık bunu...” (G.3-K,31).
- “...bana göre Türkiye’yi bozdular. Erkekler artık eşleriyle ilgilenmiyorlar. Gittiğim bir Kur’an Kursunda bir kadın temizlik işi yapıyordu. Kadın gece gündüz ağlıyor ya bu Suriyeliler bizim evimizi yıktı. Benim eşim kocalı ve çocuklu bir kadınla evlendi dedi. Benim de beş çocuğum var beş bin lira para almasına rağmen beni terk etmiş, bana ve çocuklarıma sahip çıkmıyor. O kocalı çocuklu Suriyeli kadın üç yıl boyunca eşimden para aldı ve eşine (Suriyeli eşine) çocuklarına para gönderiyordu. O gitti eşim başka bir Suriyeli kadına gitti ve o kadın da yine kocalı ve çocuklu bir kadın. Yani bizim kadınlarımız çokça sıkıntıya terkediliyorlar bu Suriyeli kadınların yüzünden...” (G.7-K,50).
- “...burada bir kadın Suriyeli bir kıza acımişti ona evinin kapısını açmıştı. Eğer bir insan zor durumdayken biri ona kapısını açıyorsa ve o da kalkıp o kadının

kocasına göz koyuyorsa çok yanlış bir durum, bu yönlerini sevmiyorum...” (G.9-K,43).

- *“...burada yeni bir kadın buralı kadınla tanıştım. Kadın hamileymiş doğuma yakın hastanede kalıyordu. Bu esnada böyle bir halde kocası üzerine bir Suriyeli kadınla evlenmiş. Komşuları biz senin evine gelinlikle bir kadının girdiğini gördük, oda görmeden inanmam dedi. Gitmiş bakmış evinde Suriyeli kadın elinde çamaşır sepeti merdivenlerden iniyor, çamaşır asmış. Görsen Suriyeli kadının yaşı da büyük güzel de değil. Sordum sen nasıl bir evde kalırsın başka bir kadınla. Kızın ailesi eşine dönmesini istemedi, boşan dediler. Kadının da resmi nikâhı yok şansa...” (G.13-K,26).*

Mardinli yerli halktan katılımcıların söylemlerinde Suriyeli kadın sığınmacılara yönelik olumsuz algıların varlığı çok aşikar görünmektedir. Söylemlerde Suriyeli kadınların gelişiyile birlikte aile düzeninin bozulduğu ve erkeklerin birden fazla evlilik yapmaya yönelik eğilimlerinin arttığına dair şikayetler açığa çıkmıştır. Özellikle, yalnız olan kadın sığınmacıların yerli erkekleri etkiledikleri ya da baştan çıkardıklarına ve bu sebeple aile düzenini bozduklarına dair bir algının var olduğu görünmektedir. Dolayısıyla, yerli halktan kadınlar Suriyeli kadınları kendilerine rakip olarak görmekte ve üzerlerine kuma gelme tehlikesiyle karşı karşıya olduklarını düşünmektedirler.

Cengiz’in (2015) Kilis’te yaptığı çalışmada da özellikle kentte yaşayan Kilisli yerli kadınların sığınmacılara yönelik olumsuz algısı oldukça dikkat çekicidir. Çalışmada, Suriyeli sığınmacıların kente gelişiyile birlikte, bazı erkeklerin birden fazla evlilik yapmasının ya da sığınmacı kadınlarla gayri meşru ilişkilerin yaşanmasından duyulan endişelerin Kilisli kadınların sığınmacılara karşı olumsuz bir tutum takınmasına sebep olduğu ifade edilmiştir. Yine, Harunoğulları vd.’lerinin (2018).Kahramanmaraş ilinde gerçekleştirdikleri araştırmada yerli halk arasında boşanmalarda ve Suriyeli kadınlarla evliliklerde artış yaşanmasının yerli halkta ahlaki temelde bir çözülme olarak algılandığı belirtilmiştir

Mardin’de kuma sayısının artması Suriyeli kadınların daha fazla damgalanmasına ve sosyal uyumun gerçekleşmesine engel olduğu söylenebilir. Bu nedenle, yerli halk ile sığınmacı arasında gerilim artabilmekte ve kadınlara “aile dağıtıcısı” damgası vurulabilmektedir. Nitekim, verilere göre yerli halktan kadınlarda eşlerinin ellerinden alınacağına dair korkular artmış görünmektedir. Lakin, bu konuda erkeklere sorumluluk yükleme eğiliminin düşük

olduğu söylenebilir. Zira, araştırma bulgularında yerli halktan kadınların Suriyeli kadınların “daha önce düzgün olan erkekleri bozduklarına” dair söylemleri ön plana çıkmaktadır:

- “...buradaki erkekleri bozdular, sanki erkekler de fırsat kolluyormuş gibi gözüküyorlar. Erkekler gelip kadınlarına siz bakımsızsınız, milletin eşlerine bakın nasıl da güzel duruyorlar, makyaj yapıyorlar, güzel giyiniyorlar diye eleştiriyorlar. Kadın diyor ki ben yıllardır böyleyim diyor. Bozuldu buradaki erkekler...” (G.7-K,50).
- “...ilk başta erkeklerimizden yola çıkalım aldatma ve ikinci eş olayı yok denecek kadar azdı (memleketimizde) ama ne oldu e bakıyorlar ki mesela şey, atıyorum beş bin altı bin lira para (başlık) vererek erkekler ikinci eşi rahat alabilirim diyor ve bu durum baya kolaylaştı. İkinci evlilik sadece burada değil savaştan sonra bütün Türkiye genelinde yaygınlaştı. Yetmiş yaşındaki yaşlı bir insana bakıyorsun aldığı kişi çocuk yaşında. Bu bizim sorunumuz. Suriyeli kadınlar ben bakımlıyım buradaki kadınlar kendine bakmıyor deyip başkasının eşini ayartmaya çalışıyor...” (G.3-K,31).
- “...geçen bir komşum Suriyeli bir kadına sormuş, neden genç yaşta olduğun halde gelip kuma olmuşsun? Demiş ki bizde dört eş normaldir. Benim babam dört eş almış diyor. Yani bu durum onların kültüründe çok basit bir şey...” (G.11-K,60).

Söylemlerden anlaşıldığı üzere, yerli halktan kadınlar çok eşlilik veya kumalık sorununda yerli erkeklerden çok “baştan çıkartıcı” olarak Suriyeli kadınları öncelikle sorumlu tutmaktadırlar. ASPB’nin (2016, s.113) araştırma bulgularında da bölgedeki yerli halktan kadınların bu yaşananlardan dolayı eşlerinden çok Suriyeli kadınlara öfkelenildiği tespit edilmiştir. Bölge kadınlarının nezdinde Suriyeli kadınlar gelip eşlerini baştan çıkarmış, diğer şartlarda düzenli gidecek evliliklerini bozup yuva yıkmıştır. Aynı rapora göre, Suriyeli kadınların hayat pratiklerinin Türkiyeli kadınlardan farklı olması da bu düşmanca algıyı pekiştirmektedir. Suriyeli kadınların kişisel bakıma ve makyaja daha çok önem vermesi, sosyal hayatın içinde daha çok yer alması onların bölgedeki Türkiyeli kadınların gözünde “dışarıdan gelip yuva yıkan” kadınlar olarak algılanmasına sebep olmaktadır.

Yine, Mazlumder’in (2014, s.31) araştırmasında Kilis’te yerli halktan kadınların Suriyeli kadın ve Türkiyeli erkek evliliklerini Suriyeli kadınların genelde bakımlı ve genç olmalarına, onların evlilik için hevesli olmalarına ve

evlilik için hiçbir şey talep etmemelerinden dolayı erkekler için cazip hale gelmelerine bağladıkları ileri sürülmüştür. Görüşmelerde, yapılan bu evliliklerle ilgili olarak erkeklerle istismar temelinde sorumluluk yükleyene ise çok az rastlanılmıştır. Bunu, yerli halktan katılımcıların “kadın sığınmacılar erkeklerimizi bozdular” ifadelerinden çıkarsamak mümkündür. Bu nedenle, Suriyeli kadın sığınmacıların “yuva yıkan bozguncular” olarak ahlaki temelde dışlanabildikleri, ayrımcı söylem ve davranışlara maruz kalabildikleri söylenebilir.

Keskin’in (2018, s.61) yaptığı çalışmada da Mardin’deki kumalık meselesinin niteliğini destekleyecek veriler sunulmaktadır. Bu yönde incelenen haber metinlerinde Suriyeli kadınların “genç, kurnaz, baştan çıkarıcı” gibi stereotipik temsillerle tanımlandıkları tespit edilmiştir. Suriyeli kadınlar bu haberlerde çoğunlukla aktif temsillerle verilirken Türk erkekleri de pasif temsillerle, kandırılan, etkilenen bireyler olarak gösterilmektedir. Nitekim baştan çıkarıcı ve aile dağıtıcı olarak sadece Suriyeli kadınların gösterilmesinin doğru bir dayanağının olmadığı ve halkı sığınmacıya karşı kışkırtıcı bir söylem olduğu ifade edilebilir. Küçükşen’e (2017, s.2407) göre de Türkiye’ye sığınan Suriyeli kadınların Türk erkeklerine ikinci eş oldukları sıklıkla medyada gündeme getirilmekte, bu da Suriyeli kadınlar hakkındaki olumsuz algının daha da pekişmesine neden olmaktadır. Giderek toplumsal hayatın önemli bir parçası haline gelen Suriyeli kadınlar bir süre sonra ikinci eş olan, yuva yıkan kadın olarak algılanmakta, olumsuz bir imajla anılmaktadırlar.

Çoltu ve Öztürk’e (2018, s.197) göre de gittikçe içinden çıkılamayan bir hal haline gelen Suriyeli meselesinde özellikle dil, kültür, yaşam tarzı farklılıkları toplumsal uyumu güçleştirmektedir. Yerli halk arasında çok eşlilik artarak birlikte boşanma oranları da artmaktadır. Mardin gibi boşanmanın neredeyse yasak ya da ayıp denecek düzeyde hoş karşılanmadığı bir toplumda boşanma vakalarının arttığına yönelik bazı bulgular toplumun yapısal olarak değiştiği anlamına gelebilir. Lakin, boşanma oranları eskiye göre artıyor gibi görünse de yerli halktan bir kadının yaşayacağı sosyal baskı endişesi nedeniyle boşanmaların sınırlı kaldığını ifade etmek gerekmektedir. Zira, bölgedeki Türkiyeli kadınların önemli bir kısmının ekonomik bağımsızlığının olmaması, aşiret kültürü ve aile desteğinin yokluğu onları eve kuma gelmesi durumuna göz yummak durumunda bırakabilmektedir. Şüphesiz bu durum da Suriyeli kadınlara yönelik yerli kadınların öfkelerini ve tepkilerini artıran bir durum haline gelmektedir.

Benzer şekilde, Özüdoğru'nun (2018, s.1147-1157) yalnız yaşıyan Suriyeli kadınlar üzerine araştırmasında da Suriyeli özellikle dul kadınların "ikinci eş olma, yuva yıkma, aile düzenini bozma" potansiyeline sahip kadınlar olarak görüldükleri ve Türk kadınları tarafından olumsuz bir imajla anıldıkları vurgulanmıştır. Suriyeli kadınların yerli kadınlar tarafından rakip olarak görüldükleri, "kocalarımızı ellerimizden alıyorsunuz, bir de size yardım mı edelim?" şeklinde tepkiler gördükleri ve dolayısıyla yerli kadınlar tarafından hiç sevilmedikleri, bu sebeple de herhangi bir komşuluk ilişkisi kuramadıkları tespit edilmiştir. Bu nedenle, yerli halk tarafından istenmeyen ve aile düzenlerine karşı tehlikeli olarak görülen Suriyeli dul kadınlar, sosyal dışlanmaya maruz kalmakta ve toplumsal hayattan uzaklaştırılmaktadır. Dolayısıyla Suriyeli dul kadınların, kendilerini en çok dışlayan grup olarak yerli kadınları gördükleri ve dul olmalarının sosyal dışlanmayı artıran bir faktöre dönüştüğü bulgusuna ulaşılmıştır. Bu anlamda, hem sığınmacı hem kadın hem de dul olmanın sosyal dışlanma ve baskının artmasına neden olduğu söylenebilir.

Netice itibariyle, özellikle eşleri Suriyeli bir kadınla ikinci evlilik yapmış kadınların ve potansiyel kuma tehdidi altında olduklarını düşünen, eşi henüz kuma getirmemiş olan, diğer kadınların geleceklerine dair çok endişeli oldukları ve psikolojik sorunlar yaşadıkları söylenebilir. Yerli kadınlarda hakim olan bu potansiyel kuma tehdidi ve korkusu yapılan görüşmelerde söylemlere çok net bir şekilde yansımıştır. Dolayısıyla, baştan çıkartıcı olarak tanımlanan veya damgalanan Suriyeli kadın sığınmacılar yerli halktan kadınlar tarafından ötekileştirilmekte ve istenmeyenler olarak dışlanmaktadır. Örneğin, bir başka sınır ili olan Antep'te 2014 yılında Hacettepe Göç Araştırmaları Merkezi'nin yaptığı araştırmaya göre de Suriyelilerin geri dönmesi gerektiğini söyleyenlerin büyük çoğunluğunun kadınlar olduğu tespit edilmiştir. Çünkü bölgedeki kadınlar, sığınmacı kadınları kuma ihtimaline karşı büyük bir tehdit olarak görmektedirler (Küçükşen, 2017, s.2409). Bu nedenle, potansiyel kumalık tehdidi nedeniyle Suriyeli kadın sığınmacılara karşı açığa çıkan nefret ve ötekileştirici söylemler bölgedeki birçok gerilimin altında yatan ve belki de ilerleyen dönemlerde daha büyük gerilimlerin yaşanmasına neden olabilecek bir sebep gibi görünmektedir.

Suriyeli Kadınların Kişisel Bakım Pratikleri Nedeniyle Olumsuz Nitelemelerle Karşılaşması ve Ahlaki Dışlama

Tunç’a (2015, s.35) göre “farklı kültürlere sahip insanların bir arada yaşamlarını sürdürme zorunluluğu uyum sağlama süreciyle birlikte zaman zaman uyumsuzluk ve çatışma boyutuna varan önemli sorunlara da gebe olabilmektedir”. Bu anlamda, yerli halk ile sığınmacılar arasındaki farklı kültür ve yaşam pratiklerinden kaynaklı problemler gündelik hayatta ötekileştirici ve dışlayıcı söylemlerin açığa çıkmasına neden olabilmektedir. Bourse’a (2009) göre ötekilere karşı dışlayıcı söylemin nedeni siyah ya da sarı ırktan olmak değil, inançlar, uygarlıklar arasındaki farklılık ve öteki’lerin alışkanlıklarıdır (akt. Küçükşen, 2017, s.2409). Bu bağlamda, sosyal dışlanmayı tetikleyen şey kültürel alışkanlıklar ve yaşam tarzı farklılıklarıdır (Küçükşen, 2017, s.2409).

Bu çerçevede, yerli halktan bireyler arasında yabancınnın farklı kültürel tutum ve davranışlarından kişisel bakım pratiklerine kadar olumsuz nitelemeler içeren değerlendirmelerle çok sık karşılaşılabilir. Ayrıca, kültürel farklılıklara ya da gündelik pratiklere yüklenen olumsuz anlamlar, zaman zaman tacizi bile meşrulaştıran toplumsal cinsiyete bağlı sosyo-kültürel kabulleri daha da (Mazlumder, 2014, s.31) genişletebilmektedir.

Nitekim, araştırma sahası olan Mardin ilinde yapılan incelemelerde bazı kadınların kişisel bakım pratiklerine (özellikle gündelik alışkanlıklarından biri olan ‘makyaj’) yüklenen olumsuz anlamların onları eleştirinin ve zaman zaman bunun üzerinden dışlanmanın mağduru konumuna sokabildiği görülmüştür. Bu yöndeki, yerli halktan özellikle bazı kadın katılımcıların Suriyeli kadınların kişisel bakım pratiklerine ilişkin değerlendirmelerinde açığa çıkan ayrımcı söylemlerin dayandırıldığı çeşitli noktalar ön plana çıkmıştır:

- “...ellerine bir lira geçse ya bir oje alırlar ya da bir ruj alırlar, ben böyle yapamam ben bir anneyim benim elime bir lira geçse kendime harcamam, gidip onunla çocuğuma yiyecek bir şeyler alırım ona veririm. (Bir de) kuaförlükte gelişmişler...elbiseleri parlak, üç eşarp üst üste takıyorlardı altına tayt giyiyorlardı, gerektiğinde saçını da çıkarıyorlardı. Böyle yapmayım Müslümanlık bu değil ki. Bir de biz kloş geniş elbiseler giyiyoruz bize diyorlar ki siz kendinizi lahana gibi sarıyorsunuz, çok elbise giyiyorsunuz diyorlar ama onlar ise sadece daracık yapışan bir elbise giyiyorlar sadece adım atabilecekleri kadar genişliği oluyor elbiselerinin oradan onları tanıyabilirsiniz...” (G.9-K,43).

- “...bazıları aldıkları makyaja çok para harcıyorlar üstelik çalışmıyorlar. Ama aralarında bir makyaj parası derdine düşmüşler...millet yardım ediyor devlet yardım ediyor ve gidip şık giyiniyorsa ona karşıyım, ha imkanın varsa çalışıyorsan al, ama başkasından yardım alıyorsan o parayla şık giyinmenin bir anlamı yok...” (G.17-K,55).
- “...inanmayacağım kadar bakımlılar, makyajlarına bakıyorlar hem pantolon hem fistan giyiyorlar sosyetedirler. Avrupa’ya gidenler ise tamamen açılıyorlar tanıyamazsın. Değişiyorlar (giyimleri) her şekle giyiyorlar ortama göre...taciz de oluyor tabi bu yüzden” (G.1-K, 28).
- “...bakım açısından sevinç ve keyif var içlerinde sanırsın ki dünyada hiçbir sıkıntı onlara dokunmuyor bu var. Biz olsak öyle hayatta yapamayız, o özgürlüğün gitmesi o savaş o başlarına gelen şeylerden sonra biz yapamayız...kıyafet sorunu açısından farklılar var. Onların kadınları tayt giyiyorlar, sade fistan giyiyorlar mesela biz fistanın üzerine bir yelek ya da bir ceket giymezsek çıkamayız dışarıya (utanırız)...onların kadınları bizim kadar fedakâr değiller. Giyimleri bizimkine zıt ama bizim gençlerin giyimleri onlarınkine benzedi. Bizi bozdular (onlardan önce) bizde kimse dar pantolon dar taytlar giymezdi, artık moda yaptılar...” (G.5-K,48).

Söylemlerde ön plan çıkan önemli eleştiri noktalarından birisi bazı Suriyeli kadın sığınmacıların giyim ve makyaj tarzlarının veya pratiklerinin “pahalı ve lüks bir faaliyet” olarak görülmesidir. Katılımcılar tarafından “ihtiyaç sahibi” olarak görülen Suriyelilerin kişisel bakıma ilişkin harcamalarının gereksiz bir masraf olarak algılandığı söylenebilir. Bu anlamda, muhtaç olarak tanımlanan sığınmacı kadınların kişisel bakımlarına yönelik harcamaları ya da emekleri yerli halk tarafından müsriflik olarak kabul edilmekte ve eleştirilmektedir.

Verilere yansıdığı üzere makyaj pratiğini şık giyimle tamamlayan Suriyeli bir kadına yönelik “savaştan kaçan bir kadın olarak neden matem havası sezilmiyor” eleştirisi bu anlamda mağdurdan beklenen davranış biçimine de vurgu yapmaktadır. Yine, verilerde “biz”i ve “onlar”ı ayrıştıran giyim ve kişisel bakım pratikleri özelliklerinin yanında bunlara yüklenen farklı anlamlar göze çarpmaktadır. Bu özelliklerden bahsedilirken dini ve kültürel kodlara da gönderme yapıldığı görülmektedir. ASPB’nin (2016, s.102) araştırma raporunda da Türkiyeliler ile Suriyelileri ayrıştıran bir noktanın kadınların yaşam pratikleri olduğu belirtilmiştir. Genel olarak Suriyeli kadınlar içinde bu-

lundukları zor şartlara rağmen daha bakımlı bulunmaktadır. Kadının giyimine özen göstermesi, makyaj yapması cinsiyet kimliğinin bir parçası olarak algılanmaktadır. Bir başka algılanan farklılık ise Suriyeli kadınların daha sosyal ve rahat bulunmasıdır. Toplum içindeki giyimleri, hareketleri sosyalleşme pratikleri bölge halkına farklı gelmektedir. Aynı raporda, bu farklılığın kadınlara olumsuz gözle bakılmasına sebep olduğu, hatta bazı durumlarda tacizlere zemin hazırladığı ileri sürülmüştür. Bu açıdan söylemlerde çok sık vurgulanan “bizi bozdular” eleştirisi günah keçisi olarak ilan edilen Suriyeli kadınlara karşılık gelmektedir. Nitekim, “toplumdaki sorunların asıl nedenlerini tartışmak yerine, toplum algısında potansiyel suçlu olarak yerleşik bulunan, öteki’nin üzerine atmak, toplumun diğer unsurları için birleştirici bir unsur hâline gelir” (İnce, 2011, s.183).

Bir başka problem temelinde incelendiğinde, kültürel farklılıklardan kaynaklı olarak Suriyeli bazı kadın sığınmacıların kişisel bakım pratiklerinin bazı yerli kadın katılımcılar tarafından kendilerine yönelik tehdit olarak algılanması özellikle dikkat çekmektedir. Kişisel bakım pratikleri konusunun yerli halktan bazı katılımcılar tarafından kültürel alışkanlıkların uyuşmaması açısından zıtlık olarak değerlendirildiği söylenebilir. Bu çerçevede, görüşmelerde Suriyeli kadınlarla olan evliliklerin ve Suriyeli kuma gelinlerin artması üzerine Suriyeli kadınların bir nevi rakip olarak algılandığını ve kişisel bakım pratikleri (özellikle makyaj) üzerinden bu algının pekiştiğini gösteren yerli kadınların söylemleriyle oldukça fazla karşılaşmıştır:

- “...giyimleriyle aşırı makyajlarıyla bizim erkeklerin dikkatini çekiyorlar. Birkaç kişiyle tanıştım kafama yatmadı, güven vermiyor. Çok süslü oldukları için. Makyajları, giyimleri hoşuma gitmez. Mesela dışarıdan bakıyorsun çok temizler, ama evlerine baktığımızda çok pis ama çok bakımlılar...ayrıca bu kadınlar meselesi özellikle çok sıkıntı. Onlar o kadar makyaj yapmazsa bizim erkekler zaten bakmaz. Biz o kadar süslenmiyoruz, inan sırf erkek onun süsü için alıyor başka ne için olacak, parası mı var başka bir özelliği mi var? İnsan süslenir evde eşine süslenir, öyle dışarıya süslenilmez ki. Ama ikisin de de suç var. Giyimlerini makyajlarını düzeltselerdi iyi geçinirdik...” (G.13-K,26).
- “...karşılaştırdığımda onların kadınları çok makyaj yapıyorlar. Olumsuz değerlendiriyorum, kadın kocasına tek makyaj yapması lazım, başkalarının aklını çelmemeli...” (G.20-E,36).

- “...diyorum ya çok farklıyız. Onlar Avrupa’ya göre hareket ediyorlar (batılı yaşam tarzı). Onlarda hamile bir kadın bile tayt ile geziyor. Bu tarz durumlar görünce yanlış anlamayın öğreniyorum. Yani sonuçta Müslüman insanlarız ne gerek var...” (G.6-E,32).

Yerli halktan bazı kadın katılımcıların söylemlerine yansıdığı üzere Suriyeli kadınlar “tehdit olarak” algılanmaktadır. Bazı katılımcıların Suriyeli kadınların özellikle makyajlı olmalarını veya kendilerine özen göstermelerini tehdit olarak algıladıkları “onlar o kadar makyaj yapmazsa bizim erkekler zaten bakmaz” ve “aşırı makyajlarıyla bizim erkeklerin dikkatini çekiyorlar” söylemlerinden anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, Suriyeli kadınlar yerli halktan bazı kadın katılımcılar tarafından olumsuz anlamda akıl çelen olarak etiketlenmekte ve ahlak dışılıkla suçlanmaktadır. Harunoğulları ve Cengiz’in (2015, s.318) yaptığı çalışmada göçmenlerin “kentsel mekânı, kendi ülkelerinde olduğu gibi düşündükleri, algıladıkları ve öyle kullanmak istedikleri belirtilmiştir. Ancak bu durum karşısında çatışma yaşandığı ve çeşitli uyum sorunlarıyla karşı karşıya kalındığı vurgulanmıştır. Farklılığı olumsuz biçimde algılanarak ahlak sınırlarının dışına çıkarılan ötekinin bu uygulamaya tabi tutulması, yalnızca sosyal kategorizasyonla değil, aynı zamanda toplumsal anlamları da olan bir çatışma hali ile ilintilidir (Semerci vd., 2017, s.36). Nitekim, Opotow (1990) ahlaki dışlamanın temelinde kişilerin ahlaki değer, kural ve önceliklerinin sınırlarını oluşturan adalet alanının olduğunu, bu alanın belirli kişi veya gruplar için açıkken bazıları için kapalı olduğunu dile getirmektedir.

Yine, görüşmelerde yerli halktan bazı kadınların Suriyeli kadınlardan duyduklarını iddia ettikleri “sizin erkekler size neden baksın biz daha bakımlıyız” ve “Türkiye’nin erkekleri şirindir, kadınları keçidir” (keçi ifadesi bakımsızlık anlamında kullanılmaktadır) söylemlerin yerli kadınların tehdit algısını pekiştirdiği ve kışkırtıcı olduğuna dair bulgulara rastlanmıştır:

- “...kötü yol dediğim buradaki bütün kadınlar söylemiştir bence. Hatta Suriyeli kadınlar kendi dilleriyle söylüyorlar. “Sizin erkekler size neden baksın biz daha bakımlıyız” diyorlar zaten...” (G.15-K,30).
- “...bizim hakkımızda şöyle diyorlar “Türkiye’deki insanların erkekleri şirindir, kadınları keçidir”. Diyorlar siz bakımsızsınız. Biz de diyoruz ki biz Türkiye’deki kadınlar fedakarız, biz evimizin gereklilikleri için gereksiz masraftan gereksiz giyimden fazla makyajdan gezip tozmaktan uzak duruyoruz. Biz orantılıyız. Biz

çocuklarımızın terbiyesine eşlerimizin hürmetine çok düşkünüz. Biz her şeyi zamanında yaparız. İş yaparken şalvar giyeriz. Mesela onlar şalvar giyen birini gördü mü herkesi şalvarlı sanır. Ama biz ekmeğimizi tandıra vurduk mu bahçemizin temizliğini bitirdik mi sonra abdestimizi alıp temiz ve güzel elbiselerimizi giyeriz. Otururuz ya da gezeriz. Bizim gezmelerimiz işlerimizi bitirdikten sonra başlar. Onlar (Suriyeli kadınlar) ise bizi yirmi dört saat şalvar giyiyor zannediyor ve diyorlar ki: “Bunların kocaları bize meyil ediyor” diyorlar. Ben de dedim ki bizde işe yaramaz kimseyi bulamayan çaresiz kalan yaşlı bunak erkekler size bakar dedim. Kimseyi bulamayan yaşlı adamlar var çalışmıyorlar, onlar size meyil eder. Bizde Türk Kürt kimse kimseye zarar vermek istemez başkasının eşlerine bakmazlar. Bizde kimse kendinden çokça büyük bir erkekle evlenmez herkes kendi seviyesine göre biriyle evlenir ...” (G.5-K,48).

Suriyeli bazı kadınların yerli kadınlara yönelik söyledikleri iddia edilen “o kadar bakımsızınız ki sizin erkekleriniz bize meyil ediyor” ve “sizin erkekleriniz neden size baksın biz daha bakımlıyız” gibi söylemler yabancı olarak kendilerinin kişisel bakım pratikleri üzerinden ayrımcılığa uğramalarını ve dışlanmalarını derinleştirmektedir. Burada bazı yerli kadın katılımcıların sığınmacıları tehdit unsuru olarak algılayarak dışlaması etkinliğine, buna maruz kalan olarak Suriyeli kadınların da ortak oldukları söylenebilir. Bu noktada, Ünal’a (2018, s. 3302) göre, ifade edilmesi gereken nokta şu ki, bireyler ait oldukları ırksal ya da kültürel gruba yönelik atfedilen olumsuz türden etiketlemeler veya damgalamalar nedeniyle örtük ya da üstü kapalı ayrımcı eylemlere ve tavırlara maruz kalabilmektedirler. Lakin, temel problemlerden birisi mikro saldırgan ifade ve eylemlere maruz kalan hedef bireylerin baskın grupların ürettikleri önyargı ve kalıpyargıları genellikle farkına varmadan içselleştirmeleri, ona uygun davranış kalıpları benimsemeleri ve ayrımcı ifade ya da eylemlerin yeniden üretimi süreçlerine kendilerinin de katılmalarıdır.

Harunoğulları ve Cengiz’e (2015, s.316) göre “her ne kadar sığınmacılar kendilerini yerleştikleri mekâna ait olarak görmeye çalışsalar da bunu başaramadıklarını söylemek mümkündür. Nitekim terk ettikleri mekân ile yerleştikleri mekan arasında yaşam tarzı farklılığı, kültürel ve sosyal farklılıklar bulunmakta ve bunlara uyum sağlamak sığınmacılar için büyük zorluklar oluşturmaktadır. Dolayısıyla, kendileri için son derece sıradan olan kişisel bakım pratikleri üzerinden kültürel farklılıkların görünür olduğu ve bazı Suriyeli kadınların bu farklı pratikler üzerinden ötekileştirildikleri, ayrımcılığa uğradıkları, dışlanmaya maruz kaldıkları ve aynı zamanda çoğu zaman farkında

olmaksızın bu ayrımcı pratikleri meşrulaştırıp yeniden ürettikleri söylenebilir.

Suriyeli kadın sığınmacıların kişisel bakım pratiklerine yönelik olumsuz türden bir algının cinsel taciz vakalarının yaşanmasına da neden olduğu söylenebilir. Örneğın, ASPB'nin (2016, s.115) araştırma bulgularına göre, Suriyeli kadınların kişisel bakım pratiklerine özen göstermeleri, güvencesiz ve muhtaç durumları böyle vakalara zemin hazırlamaktadır. Raporda, bazı erkeklerin Suriyeli kadınların giyinme, makyaj yapma, sosyalleşme pratiklerinin Türkiyeli kadınlardan farklı olmasını "bu konulara daha açık olmak" olarak yorumladıkları ve daha rahat bir şekilde kadınları taciz edebildikleri belirtilmektedir. Deniz vd.'lerinin (2016, s.50) Antep ve Kilis çevresinde yaptıkları araştırmanın bulgularında da Suriyeli kadınların çok fazla makyaj yaptıkları, bakımlarına düşkün oldukları söylemleri üzerinden kültürleri ve gündelik bazı alışkanlıkları üzerinden damgalanıp dışlandıklarına dikkat çekilmiştir. Verilere göre, bu tür söylemler Suriyeli kadınların erkekleri ayarttıkları, kur yaptıkları ya da daha da ötesi fuhuş yaptıkları dedikodularıyla beslenmektedir. Bazen de bu söylem, makyaj yapan kadınları "Suriyeliler ülkelerinde sanki iç savaş yokmuş gibi hiç yas tutmuyorlar" şeklinde sosyal dışlamanın nesnesi haline getirmektedir.

Mazlumder'in (2014, s.31) araştırması kapsamında da yerli halkla yapılan görüşmelerde, Suriyeli kadınların kişisel bakım pratiklerinden, tutum ve davranışlarına kadar olumsuz nitelermeler içeren değerlendirmeler tespit edilmiştir. Bu da Suriyeli kadınlara yönelik taciz ve istismar vakalarını kısmen meşrulaştırmaya yönelik bir sosyokültürel kabule işaret etmektedir. Yerli halktan özellikle kadınların da bu konuda olumsuz kabulleri benimseme eğilimi gösterdikleri ve duyulan vakalara yönelik tepkilerini sığınmacı kadınlara daha fazla yönettikleri görülmüştür. Özüdoğru'nun (2018, s.1143-1158) yalnız yaşayan Suriyeli kadınlar üzerine araştırmasında da hem Suriyeli olmaları hem de yalnız yaşamalarından dolayı damgalanan kadın sığınmacıların, komşuları, ev sahipleri ve yerli kadınlar tarafından dışlandıkları, kendilerinden faydalanmak isteyen gruplara karşı ise istismara açık hale geldikleri belirtilmiştir. Bu nedenle, sosyal baskı, istismar ve taciz olaylarının sıklıkla yaşanmaya başlandığı ifade edilmiştir. Yine çalışmada, Suriyeli kadınların kötü işleri yapabilecek potansiyelde kadınlar olarak görüldükleri, iftiraya uğradıkları, gittikleri her yerin mahalle sakinleri tarafından sorgulandıkları, sosyal baskıya maruz kaldıkları vurgulanmıştır. Ayrıca, Suriyeli kadınların

yaşadıkları zorluklarla mücadele etmede zorlandıkları, kimi zaman kendilerine kullanılan ifadelerden utandıkları, kimi zaman ise evden dışarıya çıkmayarak, yaşadıkları baskıdan uzaklaşmaya çalıştıkları görülmüştür. Mazlumder’in (2014) raporunda da sığınmacı kadınlar için cinsel taciz ve istismar olgusunu dillendirmenin çok zor olduğu belirtilmiştir.

Dolandırıcı Olarak Suriyeli Kadınlar ve Damgalama

Suriyeli kadın sığınmacıların yerli kadınlar tarafından tehdit olarak algılanması onların birçok toplumsal problemin veya suçun kaynağı olarak görülmesini ve az sayıdaki Suriyelinin bazı olumsuz eylemlerinin bütün bir gruba genellenmesini ve dolayısıyla grubun tamamının damgalanmasını beraberinde getirdiği söylenebilir. Bu örneklerden bir tanesi de yerli halk arasında yaygınlaşan bazı Suriyeli kadınların dolandırıcılık amaçlı gerçekleştirdikleri sahte evlilik anlatıdır. Anlatıya göre, Mardin gibi Güneydoğu Anadolu Bölgesinin bazı illerinde yeni gelene takı törenlerinde (bölgeden bölgeye değişmekle beraber) bolca ziynet eşyası ve paranın takıldığı bilinmektedir. Bir kültürel gelenek olarak altın takma adetinin yanı sıra İslam dininin nikah ahdi gereği bir güvence olarak kadına “mehir” verilmesi uygulaması da bulunmaktadır. Mehir olarak istenen şey Mardin’de genellikle altın olarak kabul görmüştür. Bu çerçevede, yerli halktan katılımcıların söylemlerinde Mardin için kültürel bir ritüelin yakın dönemlerde (Suriyeli sığınmacıların gelişinden sonra) daha fazla istismar edilmeye başlandığı ve dolandırıcılık konusuna dönüştüğüne dair kaygıların varlığı dikkat çekmiştir.

Gerek saha verilerine yansdığı üzere gerekse medyada çıkan bazı haberler altın kaçırmaya vakalarının çokça meydana geldiğine işaret etmektedir. Altın kaçırmaya olayının, Türkiye’nin birçok yerinde yaşanmasına rağmen, Güneydoğudaki bazı illerin kendi kültürlerinden, tarihi yapısından ve sınıra yakın konumlarından kaynaklanan özel koşulları bulunmaktadır. Nitekim, katılımcıların söylemlerinde bazı altın ya da para kaçırmaya vakalarının oldukça genelleştirici ve damgalayıcı bir biçimde değerlendirildiği açığa çıkmıştır:

- “...ben derim ki o kadın ya kötülük için gitmiş ya çaresizlikten gitmiş ya da korunmak için gitmiştir derim. Kötülük için giden mesela, onların malını, düğün altınlarını alıp kaçmak için evlenen kadınlar var. Ama öyle kadınları var ki erkeğe bir sağdan bir soldan yaklaşır aklını alıp onunla evleniyor sonra paralarını ve

altınları alıp kaçıyor. E tabii ki (kadınların uğraşmalarından sonra) erkek kör oluyor...” (G.5-K,48).

- “...valla evini yıktı derim. Burada Suriyeliler ile evleniyorlar ama üçüncü yıl olsun ikinci yıl olsun ne zaman hesaplarına bir şey gelmezse eşini evini çoluğunu çocuğunu orada bırakıp paralarını alıp memleketlerine (Suriye) gidebiliyorlar. Eşi çocuğum demeden çekip gidiyor bu durum binlerce yaşanmıştır halk arasında. Binlerce Suriyeli evlendikten sonra mallarını paralarını cebe atıp gittiler...” (G.7-E).
- “...benim hoşuma gitmeyen, kadınları evlerine bağlı insanlar değildir, Allah göstermesin, bizim başımıza böyle bir şey gelseydi (savaştan kaçma durumu) bizim yapacağımız en son şey dilenmektir. Ve şöyle bir şeye şahit oldum, evli oldukları halde dolandırmak için başka erkeklerle evlenen kadınları var. Kocasının haberi yok, mesela kocası Suriye’de kendisi burada. Bu durum Kızıltepe’de yaşandı, kadının kocası Suriye’de burada biriyle evlenip altınları alıp kaçtı...” (G.19-K,23).

Verilerden anlaşıldığı üzere, yerli halktan katılımcıların Suriyeli kadınların maddi çıkar elde etmek amacıyla çoğunlukla evlendikleri ve bunu bir istismar konusu haline getirdiklerine dair genel bir yargıya sahip oldukları görülmektedir. Bu yargı nedeniyle Suriyelilere yönelik evlilik konusunda artık güvenin zedelendiği ve onların potansiyel suçlu veya dolandırıcı olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Söylemlere bakıldığında genelleyici türden “yaparlar, ederler” gibi ifadeler tüm Suriyeli kadınlara gönderme yapmakta ve bazı şahit olunan problemlerin bütün Suriyelileri kapsayacak şekilde genelleştirilerek aktarıldığı görülmektedir. Özellikle çeşitli medya araçları vasıtasıyla da zaman zaman sığınmacılar kriminalize edilerek suç işleme potansiyeline sahip bir tehdit olarak da yansıtılmakta, toplumsal sorunların merkezinde konumlandırılmakta ve dolayısıyla toplumda var olan önyargı [ve kalıpyargılar] beslenmektedir (Küçükşen, 2017, s.2409). “Baskın kimliğin tehdit altında olan parçası, öteki görülen kimliğin özelliği olarak inşa edilir. Öyle ki olumsuz kalıpyargıların kaynağı olarak hedef gösterilen öteki toplumsal düzenden uzak tutulur ve yalnızlaştırılır. Kalıpyargıların grubun bütününe yönelik oluşturulması ise, ötekileştirilen kişinin kimliğini tanımaya gerek duymadan onu en baştan damgalar ve dışlar” (Parlak, 2015, s.44). İnce’ye (2011, s.186) göre “tamamen bir kurgusallığa dayanan önyargı söylemleri, öteki’nin öteki’liğe mahkum edilışinin anahtarındır. Bu önyargı oluşana kadar öteki’nin ayrıklığının yıkıcı bir etkisi görülmez ama önyargının oluşumu ve öteki’nin

düşmanlaşmasıyla geri döndürülemez yıkıcı bir dönüşüm başlar”. Hiç şüphesiz, bu olayların en olumsuz yanı bütün bir Suriyeli kadın grubunun bu suçla damgalanıp dışlanabilmesidir. “Kültürel dışlanmanın burada öne çıkan boyutları, her ne kadar peynir ve tebeşir gibi aynı renkte olsalar ve aynı dili konuşsalar da söylemsel düzeyde onlar ve biz algısı üzerinden şekillenmekte, göçmenler suça yatkın oldukları söylenerek kriminalleştirilmekte ve kültürel olarak toplumsal vasatın altında bir imajla damgalanmaktadır” (Ekinci vd., 2017, s.28).

Genç Yerli Kadınların Evlenememesinin ve Bekar Suriyeli Erkeklerin Artışının Sorumluları Olarak Suriyeli Kadınlar

İfade edildiği gibi bölgede Suriyeli kadın sığınmacıların yerli kadınlar tarafından tehdit olarak algılanması onların birçok toplumsal problemin veya suçun kaynağı olarak görülmesini beraberinde getirmektedir. Bu örneklerden bir diğeri de sığınmacıların gelişinden sonra genç bazı yerli kadınların evlenememesinin ve bekar Suriyeli erkeklerin artışına bağlı olarak yaygınlaşan taciz ve dolayısıyla suç vakalarının sorumluları olarak Suriyeli kadınların görülmesidir.

Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye gelişinden bu yana gerek erkeklerin taşıdığı ekonomik kaygılar gerekse Suriyeli kadınlarla evliliğin kolay olması Mardin’deki erkeklerin Suriyeli kadınlara yönelmesinde etkili olduğu ifade edilebilir. TÜİK’in (2018) verilerine göre Türkiye’deki “yabancı gelinlerin sayısı 2018 yılında 22 bin 743 olup toplam gelinlerin %4,1’ini oluşturdu. Yabancı gelinler uyruklarına göre incelendiğinde, %15,7 ile Suriyeli gelinler birinci sırada yer alırken, onların ardından %13,9 ile Azerbaycanlı gelinler ve %10,9 ile Alman gelinler gelmektedir.

Yaş, ekonomik durum, hatta suç geçmişi dahil olmak üzere birçok sebepten Türkiyeli kadınlar arasında kendilerine eş bulamayacak durumdaki erkekler dahi Suriyeli kadınlarla imam nikahı yoluyla evlenebilmektedir (ASPB, 2016, s.104). Dolayısıyla, bu evliliklerde Türkiyeli erkeklerin dul, işsiz ya da çirkin olması, onların kendilerinden çok küçük yaşta ve kendilerinden çok daha güzel Suriyeli kadınlarla evlenmelerinin önünde engel değildir (Deniz vd., 2016, s.188). ASPB’nin (2016, s.103) raporunda da belirtildiği üzere, bölgenin başlık parası, gösterişli düğün, altın takma, ev eşyası alma gibi gele-

neklerinden dolayı Türkiyeli biriyle evlenmek erkek tarafı için maddi bir külfet oluşturmaktadır. Suriyeli kadınlar, birinci öncelik kendilerine güvence sağlayacak bir ev olduğundan bu konularda beklentileri de düşüktür. Suriyeli bir kadınla evlenmek Türkiyeli erkekler için ekonomik olarak da uygun gelmektedir.

Bu yöndeki araştırma verilerine yansıyan yerli halktan erkek katılımcıların söylemlerinde Suriyeli kadınlarla evlenmenin masrafsız ve kolay olması nedeniyle bir fırsat olduğuna dair görüşler ağır basarken yerli halktan kadın katılımcıların söylemlerinde aşırı yabancı gelin evliliğinin yerli genç kadınların evlenememelerine yol açtığına dair kaygılar görülmüştür:

- “...özellikle bizim doğudaki insanların Suriyeli kadınlarla evlenmelerinin tek nedeni ekonomik yetersizliktir. Normal Kızıltepe’den bir kız istesen senin 100-150 bin lira paran gidiyor. Fakir bir aile o yüz elli bin lirayı nerden getirecek? Getiremez. Ne oldu oğlu öyle kaldı. Artık kızlar eskisi gibi değil ayrı ev istiyorlar, o evi baştan sona düşünüyorsun dünya kadar altın istiyorlar fakir olan biri bunca şeyi nerden getirecek. Mesela buradaki kızlar sekiz bilezik isteyeceklerine iki bilezik istemeli, üç metre zincir isteyeceklerine bir metre istesinler...” (G.2-E,44).
- “...o kadar bedavalar ki, erkekler de parasız masrafsız alabiliyorlar. Türkiye’de kızların hepsi yaşları gelmiş (hala evlenemiyorlar). Türkiye’de kızlar şimdi otuz yaşında, kırk yaşında, yirmi beş yaşında ama kimse onları almıyor. Malum bizim kızların çeyizi olur, düğün hazırlığı olur ama bunlar bedavalar erkek gidip iki üç bin lira verip eve getiriyor direk. Türkiye’deki kızlar yaşlarını almışlar yani Türkiye’yi bozdular...” (G.7-K,50).

Söylemlere göre, aşırı masraflı düğün geleneklerinin iticiliği karşısında Mardin’deki bazı erkeklerin Suriyeli kadınlara yönelmelerinin söz konusu olduğu ifade edilebilir. Bu gerçeklik karşısında maddi durumu (düğün masraflarının çok olduğu bir kültür açısından değerlendirilecek olursa) yetersiz olan bazı gençlerin Suriyeli kadınlara yönelmesinin olağan veya kaçınılmaz bir durum olduğu düşünülebilir. Öte taraftan, erkek ve kadın katılımcıların olaya bakış açısının farklı olduğu gözlemlenmektedir. Bir kadın görüşmeci “Suriyeli kadınları çok az şeye razı olmaları, düğünsüz masrafsız gelin olmaları” açısından eleştirirken erkek görüşmeci “yerli halktan kadınların masrafları abarttığı ve azaltması gerektiği” açısından eleştirmektedir. Bu nedenle, yerli halktan özellikle kadınlar tarafından Suriyeli kadın sığınmacılar evlene-

meyen ya da evlenmekte zorluk çeken yerli kadınların sorumluları olarak görülmekte ve “evlilik düzenini çökerten bozguncular” olarak çoğunlukla damgalanmaktadır.

Bir başka açıdan, Suriyeli-Türkiyeli evliliklerinde büyük oranda, erkek tarafının Türkiyeli, kız tarafının Suriyeli olduğu söylenebilir. Bunun tersi evlilikler, yani erkek tarafının Suriyeli, kız tarafının Türkiyeli olduğu evlilikler neredeyse yok denecek kadar azdır. TÜİK’in (2018) verilerine yansıdığı üzere ülkemizde milyonlarca Suriyeli yaşamasına rağmen Türkiye’deki yabancı damat sıralamasında ikinci sıradadır (TÜİK, 2018). Zira, Suriyeli kadınlar savaş ortamından kaçan ve yabancı bir ülkede yaşamının verdiği zorluklar karşısında gerek kuma olarak gerekse tek eş olarak Türkiyeli erkeklerle evlenmeye yöneldikleri gözlemlenmektedir. Bu konuda, Deniz vd.’lerine (2016, s.189) göre, Suriyeli kadınların Türkiyeli erkeklerle evlenme eşiklerinin, Türkiyeli kadınlara göre çok daha düşük olduğunu öne sürmek mümkündür.

Deniz vd.’leri (2016, s.187) bu durumun toplumsal cinsiyetle ve Suriyeli kimliğinin düşük statü olarak görülmesiyle yakın ilişkisi olduğunu ileri sürmektedirler. Onlara göre, Türkiyeli kadınlar toplumsal bir kabul olarak Suriyeli erkeklerin Türkiyeli erkeklerden daha aşağı bir statüde görülmesinden ötürü, Suriyeli erkeklerle evliliğe yanaşmamaktadır. Suriyeli kadınlar ise Türkiyeli erkekler ile evliliğe açıktır. Bunun sebebi, Suriyeli kadınların Türkiyeliliği üstün bir kimlik olarak görmelerinden kaynaklanmaktadır. Suriyeli erkeklerin zaten Türkiye’de işsiz-güçsüz ve statü kaybetmiş bir erkekliği temsil etmelerinden dolayı, Suriyeli kadınlar hemşerilerinden ziyade Türkiyeli erkekleri evlilik için tercih etmektedirler.

Nitekim, Suriyeli kadınların yerli halkla çok sayıda evlilik yapmalarının bekar Suriyeli erkek sayısının artmasına yol açtığı düşünülebilir. Bu yöndeki verilerde, yerli halkta Suriyeli bekar erkek sayısının artmasının bir tehdit olarak algılandığına ve taciz temelli suç oranlarının artacağına dair endişeler dikkat çekmiştir:

- “...bunlar da bizim gibi insanlar. Eninde sonunda bunların da bir yuva kurması lazım. Bir insanın bir hevesi içinde kaldığı zaman yarın öbür gün öyle yaralar, toplumda telafisi zor şeylerle karşılaşılır. Nasıl ki Mardin’de yıllar önce yollarda üst geçit, köprü falan yapılmadığı için bugün trafik sıkışıyor, sorun yaşıyorsak, bu duruma da bir çözüm bulunmazsa yarın öbür gün önü alınamaz problemler

olur, yaraya müdahale edilmezse kangren olur. Kız kaçırmalar olur, nahoş hareketler olur, Affedersin tecavüzler olur. Allah'ın men ettiği, hukuku Allah'ın dışına çıkılmış olur..." (G.12-E,60).

- *"...inşallah bir önlem alınır ama ne kadar alınır ben de bilmiyorum. Ama yüksek oranlarda böyle bir durum yaşanır, Türkiye'de tecavüz olaylarından tutun daha büyük terbiyesizlik olaylarına varıncaya dek. Böyle bir şey varsa önlem alınmalı, inşallah onların yurtları bir an evvel boşalır, normale döner, hepsi gider ülkelerine, istediklerini de yaparlar, o ayrı..." (G.14-E,50).*
- *"...evlenmiyorlar, çünkü Türkiye'den hiçbir kız onlarla evlenemiyorlar ki. Evlilik fitri bir mesele hem erkekte hem kadında, zaten kendi ülkelerindeki kızlar Türklerle evlendiler, bu sefer onlar evlenemediği için başka yollara başvuruyorlar. Yani tecavüzcüsü oluyor, ne bileyim tacizde bulunanı oluyor, laf atanı oluyor..." (G.19-K,23).*

Yerli halktan katılımcıların bazı söylemlerine göre Suriyeli erkek gençler evlenemez ise toplum için zararlı olacakları düşünülmekte ve "suça karışma" oranlarının artacağı endişesi doğmaktadır. Bu anlamda, söylemlerde en çok vurgu yapılan nokta taciz olaylarının artması veya sıklaşması ihtimalidir. Bu düşüncenin oluşmasında şüphesiz çeşitli medya araçları vasıtasıyla bazı Suriyeli erkeklerin karıştıkları taciz olaylarına ilişkin genelleyici ve damgalayıcı türden haberlerin çok sık yapılmasının ve bu yönde genel olarak Suriyeli erkeklere ilişkin bu türden bir negatif algının zaten yerleşmiş olmasının payının büyük olduğu düşünülmektedir. Söylemlerden hareketle Suriyeli kadınların Türkiyeli erkeklerle evlenmeye yönelik eğilimlerinin bir sonucu olarak olası bekar Suriyeli erkek oranının yükselmesi durumunda tehlikeli ve tedirginlik uyandırıcı bir durumun yaşanacağı öngörülmektedir. Bunun da özellikle birçok medya haberi vasıtasıyla yaygınlaştırılan bir söylem olarak tacizci Suriyeli erkek damgasını pekiştirdiği söylenebilir.

Genel olarak ifade edilecek olursa, yerli halktan özellikle kadın katılımcıların bazı söylemlerine göre Suriyeli kadınlar evlenmekte zorluk çeken yerli kadınların ve bekar Suriyeli erkek sayısının artışına bağlı olarak ortaya çıkabilecek taciz vakalarına ilişkin risklerin sorumlusu olarak görülmektedir. Bu nedenle, Suriyeli kadınlar çoğunlukla evlilik düzeninin dağılmasına ve taciz türünden suçların potansiyel olarak artışına sebep olan bozguncular olarak damgalanmakta, ayrımcı söylem ve davranışlara maruz kalarak dışlanabilmektedirler.

Suriyeli Kadın Sığınmacılar ve Fuhuş Damgası

Son örneklerden bir diğeri de sığınmacıların gelişinden sonra toplumda fuhuş olaylarının arttığına ve ahlaki yapının bozulduğuna yönelik kalıpyargılar nedeniyle bir grup olarak Suriyeli kadın sığınmacıların ahlak dışı olmakla suçlanması ve dışlanmasıdır. Hiç şüphesiz, sığınmacıların gelişiyile birlikte ortaya çıkan birçok sorundan bahsedilebilse de toplumun değer, norm ve kültürüne göre bazı sorunlar daha tepki toplayıcı olabilmektedir.

ASPB’nin (2016, s.114) saha çalışmasında Suriyelilerin savaş sonrası bölgeye gelmesi ile yasal olmayan evliliklerin yanında diğer bazı toplumsal sorunların da ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Suriyeli kadınlara olan ilgi, fuhuş ve evlilik komisyonculuğu gibi suç teşkil eden işlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Mazlum-Der (2014) raporunda Suriyeli kadınların karşılaştıkları önemli bir problem alanı fuhuş ve cinsel kölelik olarak tanımlanmaktadır. Raporda, bölgede zaten var olan çok eşliliğin örtük bir kadın ticaretine dönüştürüldüğü, genç ve bazen çocuk yaştaki sığınmacı kadınların para karşılığı evlilikler yaptıkları, çoğu zaman yasal olmayan bu evliliklerin kısa sürdüğü ve aslında sığınmacı kadınların bu yolla cinsel istismara maruz kaldıkları, ayrıca çetelerin bu evlilikler yoluyla kadınları fuhuşa sürüklemek istedikleri bilgilerine yer verilmiştir.

Nitekim, bazı kadın Suriyelilerin maruz kalabildikleri bu türden vakalara dair bilgiler ve hikayeler çoğu zaman bütün bir dezavantajlı grubun üyelerine yönelik bir damgalamanın aracı haline gelebilmektedir. Hiç şüphesiz, gündelik yaşam içinde damgalayıcı türden ve ahlaki temelde dışlayıcı söylemlerin yayılması sığınmacıya yönelik olumsuz bakış açısının pekişmesine yol açmaktadır. Aşağıdaki verilere bakıldığında kadın sığınmacılar ve fuhuş konusuna dair kalıpyargılar bazı söylemlerde görülmektedir:

- *“...Suriyeli kadınlar eşlerimizle uğraşıyorlar (akıllarını almak için) eşlerimizi bizi terk etmeye itiyorlar. Buradaki millet bezmiş artık...erkeğin nefsi var, nefsine uyuyor. Türkiye’de bir kötü kadın varsa bini iyidir. Burada kadınlar namuslarını paraya satmazlar. Bunlar ise namuslarını paraya veriyorlar, namuslarını satıyorlar. Geliyorlar erkekleri de bozuyorlar. Bakıyoruz erkekler kadınlarını terk etmiş. O kadar bedavalar ki, erkekler de parasız masrafsız alabiliyorlar...” (G.7-K,50).*

- “...mesela biz eşimle arabadayız arabanın arızasını sormak için tamirhaneye (oto sanayi) gidiyoruz bakıyorum ordalar. Yani tamamen erkeklerin çalıştığı bir bölgede Suriyeli kadınların ne işi var insana bunlar başka bir şey için gidiyorlar algısı yaratıyor. Mesela oradaki dükkanlara gidip biz fakiriz bize para verin diyorlar ama niyetleri para değil. Geçenlerde biz oto sanayiye gittik bütün yerlerde erkekler çalışıyordu. Biz arabadaydık eşim bir malzeme almaya kadar gitti. Biz baktık Suriyeli kadınlar biri o dükkândan diğeri o dükkandan başkası başka dükkandan çıkıyor. Eşim dedi ki bu gördüğünüz kadınlar gezici (dilenci) değiller. Bunlar geliyorlar para için buradaki erkeklerle uğraşıyorlar, onları etkilemeye çalışıyorlar ve hepsini bozdular on lira verseler dükkanın arkasına geçiyorlar...” (G.9-K,43).
- “...açık konuşmak gerekirse burada fuhuşun başını çekiyorlar. İkisi de suçlu yüzde 65 kadın yüzde 35 erkek suçlu. Bir erkek bir kadına göre meyillidir. Örnek vereyim, ben bir alışveriş merkezinde kulak misafiri oldum Suriyeli kadın dükkân sahibi ya da personeldi yanına gitti ve şunları söyledi: işte her gün aynı yemek yenmez diyor tabi adam da kötü biriye dinliyor. O Suriyeli kadının her gün aynı yemek yenmez ifadesi de bir Arap kültüründen gelen bir şey...” (G.8-E,29).
- “...mesela Suriyeli bir genç kız uzaktan komşumdu tanıyordum, kız gençti güzeldi Allah var ama sürekli erkeklerle mahallede görüşüyordu gözümle gördüm. Annesine komşulara gidicem deyip erkeklerle takılıyordu...” (G.13-K,26).

Verilere göre, kişiler bizzat kendi şahit oldukları ya da başkasından duydukları tecrübeleri, hikayeleri, ya da dedikoduları aktarmaktadır. Lakin, çoğu zaman istenmeyen ötekiler olarak cinsel taciz ve saldırının mağduru konumunda olan Suriyeli kadın sığınmacılar fuhuş vakalarının ve ahlaki yapının bozulmasının sorumlusu olarak toplumda “günah keçisi” olarak kabul edilebilmekte, “ahlaki temelde dışlanabilmekte” ve böylelikle her türlü kötülüğü hak ettiklerine dair yargılar oluşabilmektedir. Böylelikle, gerek kategorizasyon gerekse sonuçları olan önyargı, kalıpyargı ve ötekileştirme süreçleri sosyal bağlam içerisinde ya da gündelik sıradanlık içinde doğal olarak görülmektedir” (Semerci vd., 2017, s.29).

Özellikle çaresiz ve tek yaşamak zorunda olan birçok Suriyeli kadın sığınmacının yoksulluk sebebiyle sakıncalı sektörlerde yer aldıklarına dair bir algının varlığına pek çok raporda rastlanmaktadır (Barın, 2015, s.45). Ancak Hacettepe Üniversitesinin yaptığı bir araştırma, bu iddiaların büyük ölçüde dedikodu olduğu ve abartılarak yayıldığı sonucuna varmıştır (Erdoğan, 2014, s.20). Suriyeli kadınlar ve fuhuşa ilişkin marjinal düzeydeki hikayelerin

ve dedikoduların yaygınlaşması Suriyeliye olan bakış açısını olumsuz bir şekilde etkileyebileceği söylenebilir. Bu konuda özellikle medyanın algı yaratma gücüne vurgu yapan ve yeni ırkçılığın medyada varoluşunu söylem analizi yöntemiyle inceleyen Öztürk (2019, s.271), söylemlerin medyada üretilen öteki imajının oluşmasında büyük rol oynadığını ileri sürmüştür. Ona göre, medya, göçmen kadınların etnik yapıları üzerinden belirli yorumlar yapmakta ve cinsiyetçi bir dille temsiller oluşturmaktadır. Dolayısıyla, az sayıda yaşanan fuhuş vakalarının gerçeklikten bağımsız bir şekilde gündelik yaşamda dedikodu yoluyla efsaneleştirilmesi sığınmacıya yönelik fuhuş damgasının yayılmasına neden olmaktadır.

Sonuçta, bu hikayeler ya da dedikodular yoluyla Suriyeli kadın sığınmacılar toplumunda fuhuş yaptıkları gerekçesiyle gayrimeşrulaştırılabilmektedir. Dolayısıyla, bu nedenle ortaya çıkan damgalayıcı, ayrımcı ve dışlayıcı söylem ve davranışlar meşrulaştırılmaktadır. Parlak’a (2014, s.210) göre de özellikle kırsal ve nispeten muhafazakar çevrelerde zorunlu sebeplerden kaynaklansa bile erkeklerle diyalog kurmak dahi yabancı kadın için damgalanmaya varacak kadar ciddi bir tehdit oluşturmaktadır.

Halbuki, toplumsal cinsiyet temelli çarpık algılama süreçleri kadınlar sığınmacılar için cinsel taciz ve istismar olgusunu dillendirmeyi daha da zorlaştırmaktadır. Kamp dışında yaşayan ve özellikle kayıt dışı olan sığınmacı kadınların cinsel taciz ve istismar açısından daha fazla risk altında oldukları söylenebilir. Sığınmacıların bu vakaların açığa çıkması durumunda kendilerine yönelik toplumsal algının ve devletin politik tutumunun olumsuz etkileneceği endişesi taşıdıkları düşünülmektedir (Mazlumder, 2014, s.31-32). Bu da Suriyelilerin zaten fuhuşa açık kadınlar oldukları düşüncesini toplumda pekiştirerek onların taciz ve istismara daha fazla maruz kalmalarına neden olabilmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Suriyelilerin yoğun bir şekilde yaşadıkları sınır illerinde olumsuz toplumsal önyargı ve kalıpyargıların varlığı yerli ve yabancı arasında birtakım huzursuzlukları açığa çıkarmaktadır. Bu anlamda, Suriyeli sığınmacıların önemli bir kısmı, önyargılı, damgalayıcı, ötekileştirici, ahlak dışılaştırıcı, ayrımcı söylem ve davranışlara maruz kalabilmekte ve hatta şiddeti deneyimleyebilmektedir. Ancak, Suriyeli kadın sığınmacılar üzerinden düşünüldüğünde yerli

halk tarafından potansiyel olarak olumsuz tavırlarla ve ayrımcı söylemlerle karşılaşmalarının daha olası olabileceğine dair izlenimler mevcuttur. Nitekim bu araştırmada da meseleye yerli halkın gözünden bakarak Suriyeli kadın sığınmacıların yaşadıkları deneyimler derinlikli olarak anlaşılmaya çalışılmıştır.

Bulgulara göre, Suriyeli kadın sığınmacılara yönelik olumsuz algıların varlığı çok aşikar görünmektedir. Özellikle yerli kadınların söylemlerinde yalnız olan kadın sığınmacıların yerli erkekleri etkiledikleri ya da baştan çıkardıklarına ve bu sebeple aile düzenini bozduklarına dair bir algının varlığı açığa çıkmıştır. Ayrıca, Mardin’de kuma sayısının artması yerli kadınların sığınmacı kadınları kuma ihtimaline karşı büyük bir tehdit olarak görmelerine neden olduğu söylenebilir. Nitekim, verilere göre yerli halktan kadınlarda eşlerinin ellerinden alınacağına dair korkular artmış görünmektedir. Bu nedenle, Suriyeli kadınlara yönelik kişisel bakım pratiklerinden, tutum ve davranışlarına kadar olumsuz nitelermeler içeren değerlendirmeler tespit edilmiştir. Bu anlamda, Suriyeli kadın sığınmacılara yönelik geliştirilen tutumlar ve özellikle yerli halktan kadınların onları kendilerine rakip olarak görmesi ve tehdit olarak algılaması Suriyelilere karşı duyulan düşmanlık duygusunu açığa çıkartabilmekte bölgedeki ötekileştirmelerin, gayrimeşrulaştırmaların, ahlak dışılaştırmaların, gerilimlerin altında yatan sebeplerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yine, yerli halktan katılımcıların Suriyeli kadınların maddi çıkar elde etmek amacıyla çoğunlukla evlendikleri ve bunu bir istismar konusu haline getirdiklerine dair genel bir yargıya sahip oldukları bulgusuna ulaşılmıştır. Bu yargı nedeniyle Suriyelilere yönelik evlilik konusunda artık güvenin zedelenildiği ve onların potansiyel suçlu veya dolandırıcı olarak görüldüğü anlaşılmaktadır.

Yerli halktan özellikle kadın katılımcıların bazı söylemlerinden tespit edilen bir diğer bulguya göre göre Suriyeli kadınlar evlenmekte zorluk çeken yerli kadınların ve bekar Suriyeli erkek sayısının artışına bağlı olarak ortaya çıkabilecek taciz vakalarına ilişkin risklerin sorumlusu olarak görülmektedir. Bu nedenle, Suriyeli kadınlar çoğunlukla evlilik düzeninin dağılmasına ve taciz türünden suçların potansiyel olarak artışına sebep olan bozguncular olarak damgalanmakta, ayrımcı söylem ve davranışlara maruz kalabilmektedir. Bir başka nokta olarak çalışmada çoğu zaman istenmeyen ötekiler ola-

rak cinsel taciz ve saldırının mağduru konumunda olan Suriyeli kadın sığınmacıların fuhuş vakalarının ve ahlaki yapının bozulmasının suçlusu olarak toplumda günah keçisi ilan edilebildikleri ve ahlaki temelde dışlanabildikleri tespit edilmiştir.

Nitekim, Mardin özelinde Suriyeli kadınların sadece cinsiyete dayalı kimlikleri üzerinden çoğunlukla dedikodu ve söylentiler aracılığıyla oluşan bir takım önyargı ve kalıpyargılar nedeniyle ayrımcılığa ve dışlanmaya maruz kalabildikleri tespit edilmiştir. Suriyeli kadınlara atfedilen ve çoğu zaman gerçeklikle ilgisi olmayan ya da çarpıtılarak aktarılan söylentilerin varlığı onlara yönelik damgalamaların artmasına ve görece nefretin yaygınlaşmasına neden olduğu düşünülmektedir. Araştırma verilerinde yerli halktan katılımcılar arasında çok yaygın olan Suriyeli kadın sığınmacılarla ilgili damgalamaların, söylentilerin ya da dedikodularının bazıları şunlardır:

“Suriyeli kadınlar çok makyaj yapıyor, ahlakları bozuk”, “karınları aç ama süslenmeyi biliyorlar”, “Suriyeli kadınlar erkeklerimizi ayartıyor, baştan çıkartıyor”, “başka başka erkeklerle konuşuyorlar”, “Suriyeli kadınlar kumallığı içlerine sindiriyorlar”, “yuva yıkan bozguncular”, “ucuz kadınlar”, “evlilik yaparak altın dolandırıcılığı yapıyorlar”, “kendilerini satıyorlar”, “bizim kızlarımızı da bozacaklar”, “fuhuş yapıyorlar”.

Ayrıca, Suriyeli kadın sığınmacıların medyada da çoğunlukla kuma, dolandırıcılık, cinsel taciz, fuhuş üzerinden damgalanarak haberlere konu edilmesinin genel olarak toplumdaki Suriyeli kadın sığınmacılarla ilgili negatif imgeleri, dedikoduları, önyargı ve kalıpyargıları artırdığı söylenebilir. Esasında, Suriyeli kadınlarla ilgili toplumda yaygınlaşan damgalamalar, negatif imgeler ya da ötekileştirmeye referansla kurgulanan söylemler, onların, örtük ya da aleni ayrımcılıktan daha olumsuz etkileri olabilecek ahlaki dışlanmaya maruz kalmalarına yol açabilmektedir. Staub (1990, 1999), özellikle zor hayat koşulları ile birlikte seyreden ihtiyaçların karşılanamaması hali ile büyük değişimlerin getirdiği belirsizlik durumlarının, kişilerin ötekileri ahlak evrenlerinin dışına çıkarmalarına neden olacak psikolojik süreçleri aktive ettiğini belirtmektedir. Tehdit algısı ve yetersizlik hisleri, bu durumları yaşayarak ahlaki dışlama uygulayan kişilerin duygu ve düşüncelerini karakterize edebilecek iki önemli dinamiktir (akt. Semerci vd., 2017, s.37). Nitekim, Mardin’de Suriyeli kadın sığınmacıların varlığının yerli kadınlar tarafından bir

tehdit olarak algılanması ve onların kendilerini yetersiz hissetmelerine yol açması çeşitli biçimlerde tezahür eden gayrimeşrulaştırma aracılığıyla ahlaki dışlama pratiklerini görünür kıldığı söylenebilir.

Bu anlamda, toplumda yaygınlaşan damgalamalar, negatif imgeler ya da tüm Suriyeli kadınlar şeklinde homojenliğe vurgu yapan genellemeler bütün bir grubun ahlak dışlaştırılmasının meşruiyet kaynağı haline gelmektedir. İnce'ye (2011, s.185) göre bu genellemeleri haksız çıkaracak her deneyim ya göz ardı ya da inkar edilir. Öteki'yi tanımaya yönelik çabalar onun çeşitliliğini, indirgenemezliğini meydana çıkartacaktır. Ancak, biz (ötekileştiren), bunun için çaba harcamaz ve kendi içindeki yabancı algısı ile örtüşen öteki'ne yönelik olarak siyasal toplum tarafından ideolojik olarak kurgulanmış ve genelleştirilmiş klişe tanımlamalara rağbet eder.

Tüm bunların neticesinde, endişe ve düşmanca duygular iki tarafta da kaynama noktasına erişir ancak yerli halk bir bütün olarak önyargıları temelinde harekete geçmek için daha iyi kaynaklara sahiptirler. Onlar aynı zamanda sırf yerleşimlerinin uzunluğu nedeniyle, o yer üzerinde kazanmış oldukları haklara da sığınabilirler. Dışarılıklılar yalnızca yabancı ve farklı olmakla kalmazlar, orada olmaya hak kazanmamış istilacılar ve işgalciler olarak görülürler (Bauman, 2016:60). Nitekim, gün geçtikçe geriye dönme ihtimalinin zayıflaması nedeniyle de istilacı, işgalci, aile düzenini ve ahlaki yapıyı bozucu olarak algılanan ve damgalanan Suriyeli kadınları geleceğe dair daha endişe verici ve sancılı bir sürecin beklediği ileri sürülebilir.

EXTENDED ABSTRACT

Syrian Female Asylum Seekers from the Perspective of Locals: Othering and Moral Exclusion of Strangers in Mardin

*

Serdar Ünal - Fatıma Doğan
Adnan Menderes University

Due to the ongoing conflicts in Syria over the last nine years, millions of people have left their homes and took refuge in neighboring and non-neighboring countries. Turkey ranks first among the countries hosting Syrian asylum seekers. Depending on the specific social conditions of the cities where asylum seekers live intensively, the difficulties that asylum seekers may face differ. Undoubtedly, it can be stated that women face much greater problems than men during the escape from war or the migration process and in the country of asylum. In the study, it was aimed to examine Syrian women whether they were exposed to othering, discriminatory discourses and behaviors due to being women only during the interactions in daily life, based on the discourses of the local people. In this context, Mardin province, which is one of the settlements in the border region where the daily encounters and interactions between Syrian asylum seekers and local people is high, was selected as the research area. In the research, in-depth interview technique was used in the context of qualitative method. In this direction, in-depth interviews were conducted with 36 local people (19 males and 17 females) living in Mardin’s city centre and Kızıltepe district(19 males and 17 females) According to the findings, based on the evaluations of the participants from the local people in Mardin, it can be stated that the perception of Syrian female asylum seekers as potential threats or disruptions in the community they live in constitutes the main reason for their stigmatization, othering, exclusion and abuse. Syrian female asylum seekers may be exposed to discrimination and exclusion due to some gender-based prejudices and stigmatization, mostly through gossip and rumors. The existence of rumors attributed to Syrian women and often unrelated to reality or transmitted by distortion is thought to increase the stigma towards them and to spread hatred. Some of the

stigma, sayings or gossip about Syrian female asylum seekers, which are very common in the survey data among the local people, are as follows: "Syrian women do a lot of makeup, they are dissolute", "they are poor but they know how to prink up", "Syrian women seduce and entice our men", "they talk to other men", "Syrian women accept being co-wife", "homewrecker", "disruptor", "Syrian women scam the people they marry", "they are cheap", "they sell themselves", "they undermine the morale of our girls", "Syrian women act as a prostitute"

In addition, the fact that Syrian female asylum seekers are stigmatized in the media by reporting on issues such as co-wife, fraud, sexual harassment and prostitution generally increases negative images, prejudices and stereotypes about Syrian women asylum seekers in the society in general. As a matter of fact, the female Syrian asylum seeker identity, constructed with such negative images and discourses, leads to the spread of discriminatory, exclusionary discourses and behaviors implicitly or overtly.

In fact, such stigmatization, negative images, or discourses based on the otherizing of Syrian women, which have become widespread in society, lead them to be subjected to moral exclusion as another form of exclusion, which may at times be harsher than discrimination and social exclusion. Moral exclusion can take various forms. Excluded groups are considered in some respects as 'less people' or 'deprived of human qualifications, thus, discrimination becomes easier, more reasonable and even necessary. When people dehumanize others, they cannot empathize with them.

As a matter of fact, the presence of Syrian women asylum seekers in the region is perceived as a threat by local women and makes them feel inadequate. Thus, through various illegitimations, practices of moral exclusion become more visible. In this sense, such stigmatization and negative images, which become widespread in a generalizing manner, become the source of legitimacy for the dehumanization of an entire group. Any experience that would invalidate these generalizations is either ignored or denied. Generalizations, stereotypes and stigmatization should of course be considered as consequences of bias.

As a result of this, it can be said that hostile feelings towards Syrian women asylum seekers increased. As a matter of fact, a more worrying and painful process awaits Syrian female asylum seekers who are stigmatized as invasive, disrupting the family order and moral structure. Therefore, in many

border region cities, which have become more heterogeneous and more complex than in the past, it is necessary to address the issue more precisely when considering the potential discriminatory and exclusionary practices that female asylum seekers are exposed to.

Kaynakça / References

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2016). Suriyeliler ile Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları arasındaki evlilik ilişkileri araştırması. *Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum HGM, Araştırma ve Politika Serisi 43*, Ankara.
- Barın, H. (2015). Türkiye’deki Suriyeli kadınların toplumsal bağlamda yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2, 10-56.
- Bar-Tal, D. (1988). Delegitimizing relations between israeli jews and palestinians: a social psychological analysis. (J. Hofman, der.), *Arab-Jewish Relations in Israel: A Quest in Human Understanding* içinde (s.217-248),Oxford University Press, Oxford.
- Bar-Tal, D. (1990). Causes and consequences of delegitimization: models of conflict and ethnocentrism. *Journal of Social Issues*, 46(1), 65-81.
- Bauman, Z. (2016). *Sosyolojik düşünmek*. (Çev. A. Yılmaz.) 13. Basım, İstanbul:Ayrıntı Yayınları.
- Bourse, M. (2009). *Mezliğe övgü*. (I. Ergüden Çev.), İstanbul:Ayrıntı Yay.
- Buz, S. (2006). Kadın ve göç ilişkisi: sığınan ve sığınmacı kadınlar örneği. *Hacettepe Üniversitesi, SBE Sosyal Hizmet ABD, Doktora Tezi*, Ankara.
- Cengiz, D. (2015). Zorunlu göçün mekânsal etkileri ve yerel halkın algısı; Kilis örneği. *Turkish Studies*, 10(2), 101-122.
- Çelik, İ. A. ve Vural, F. (2018). Suriyeli mülteci kadınların kuma dramı: Kilis ili örneği. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(14), 341-382.
- Çoltu, S. ve Öztürk, S. (2018). Suriyeli mültecilerin Türkiye ekonomisine etkileri. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), 188-198.
- Davis, B. ve Winters, P. (2001). Gender, networks and Mexico-us migraton. *The Journal of Development Studies*, 38(2), 1-27.
- Deniz, A. Ç.; Ekinci, Y. ve Hülür, A. B. (2016). “Bizim müstakbel hep harap oldu” suriyeli sığınmacıların gündelik hayatı: Antep – Kilis çevresi. 1. Basım, İstanbul:İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Ekinci, Y., Hülür, B., Deniz, A. Ç. (2017).Yabancı ve marjinal olarak öteki: yerleşik ve yabancı ilişkisi bağlamında Suriyeli sığınmacılar.*Tarih Okulu Dergisi*, 3, 365-392.

- Erdoğan, M. (2014). *Türkiye'deki Suriyeliler: toplumsal kabul ve uyum*. Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi, Ankara.
- Gasset, O. J. (1999). *İnsan ve "herkes"*. (Çev. N. Gül Işık). Metis Yay. İstanbul.
- Giddens, A. ve Sutton P. W. (2014). *Sosyolojide temel kavramlar*. Çev. A.Esgin, Ankara:Phoenix Yayınları,.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2020). T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. <https://www.goc.gov.tr/>
- Göregenli, M. (2013). Ayrımcılığın meşrulaştırılması. (K. Çayır ve M. A. Ceyhan der.), *Ayrımcılık – Çok Boyutlu Yaklaşımlar*, içinde (s.61-72), 2. Basım, İstanbul:İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları,.
- Göregenli, M. (2013a). Temel kavramlar: önyargı, kalıpyargı, ayrımcılık. K. Çayır ve M. A. Ceyhan (der.), *Ayrımcılık – Çok Boyutlu Yaklaşımlar*, içinde (s.17-27), 2. Basım, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Harunoğulları, M., Hatunoğlu, Z., Polat, Y. ve Kılıç, M. (2018). Kahramanmaraş esnafının sosyo-ekonomik durumu ve suriyeli sığınmacılara ilişkin görüşünün belirlenmesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İİBF Dergisi*, 8(1), 115-144.
- Harunoğulları, M. ve Cengiz, D. (2015). Suriyeli göçmenlerin mekânsal analizi: Hatay (Antakya) örneği. Yazılı Bildiri, TÜCAUM VIII. *Coğrafya Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. Ankara, 309-318.
- İnce, H. O. (2011). Almanya'da farklı olmak: entegrasyon ve hoşgörü kavramına eleştirel bir bakış. *BİLİG Dergisi*, 58, 173-202.
- Keskin, İ. R. (2018). Ötekilik bağlamında Suriyeli kadınlar: yerel ve ulusal basında suriyeli kadın temsillerinin incelenmesi. *Basılmamış Doktora Tezi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Kirişçi, K. (2014), *Misafirliğin ötesine geçerken Türkiye'nin "Suriyeli sığınmacılar" sınavı*. Ankara:USAK & Brookings.
- Küçükşen, K. (2017). Suriyeli sığınmacı kadınlarda sosyal dışlanma algısı üzerine nitel bir çalışma. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(5), 2399-2413.
- Man, F. (2016). "Günah keçileri" ya da "olağışıpheliler" olarak Suriyeliler. *Çalışma ve Toplum*, 3, 1147-1170.
- Mazlumder (2014). *Kamp dışında yaşayan Suriyeli kadın sığınmacılar raporu*. Mazlumder Kadın Çalışmaları Grubu.
- MD (2020).*Türkiye'deki Suriyeli sayısı*.<https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>
- Opotow, S. (1990). Moral exclusion and injustice: an introduction. *Journal of Social Issues*, 46(1), 1-20.

- Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (2015).Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye etkileri, http://www.orsam.org.tr/eski/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/201518_rapor195tur.pdf
- Özüdoğru, B. (2018). Yalnız yaşayan Suriyeli kadınlar: Adana örneği. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(15), 1132-1162.
- Öztürk, F. E. (2019). Göçmen kadınlara yönelik üretilen “yeni ırkçılık” kavramının medya çerçevesinde incelenmesi. *Global Media Journal TR Edition*, 9(18), 255-273.
- Parlak, İ.(2015). Kimliğin inşası, ötekinin icadı ve şeytanlaştırma.Ötekinin Var Olma Sancısı:Türk Politik Kültüründe Şeytanlaştırma Eğilimleri,Bursa:DoraYayınılık.
- Parlak, Z. (2014). Ana akım medyada yabancı kadınların temsili ve sosyal medyanın yabancı kadın cinsiyetlerine yaklaşımı. (Erciyeş, G., Aydınoglu, N., Ed.), *Kadın ve Toplum* içinde, s.205-234. Meta, İzmir.
- UMHD (2018). Uluslararası mülteci hakları derneği. <https://www.umhd.org.tr/>
- Semerci, P. U., Erdoğan, E. ve Önal, E. S. (2017). “Biz”liğin aynasından yansıyanlar:Türkiye gençliğinde kimlikler ve ötekileştirme. (1. Basım), İstanbul:İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları,.
- Staub, E. (1990). Moral exclusion, personal goal theory, and extreme destructiveness. *Journal of Social Issues*, 46(1), 47-64.
- Staub, E. (1999). The roots of evil: social conditions, culture, personality, and basic human needs. *Personality and Social Psychology Review*, 3(3), 179-192.
- Tekeli, İ. (1996).Tarih yazıcılığı ve öteki kavramı üzerine düşünceler.*DeFTER*,26,105-110.
- Tunç, A. Ş. (2015). Mülteci davranışı ve toplumsal etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere ilişkin bir değerlendirme. *TESAM Akademi Dergisi*, 2(2), 29-63.
- TÜİK, (2018). Türkiye istatistik kurumu. <http://www.tuik.gov.tr>
- Ünal, S. (2014). Türkiye’nin beklenmedik konukları: “öteki” bağlamında yabancı göçmen ve mülteci deneyimi. *ZfWT Zeitschrift für die Welt der Türken*, 6(3), 65-89.
- Ünal, S. (2018). Irksal temelli ayrımcılığın yeni görünmez yüzü: Kültürel karşılaşmalar ve mikro-saldırganlıklar. *Journal of Social And Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 5(28), 3288- 3308.
- Yaman, F. (2017). Uyum ve ötekileşme ayrımında Suriyeli sığınmacılar. *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 91-111.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Ünal, S. ve Doğan, F. (2020). Yerli halkın bakışından Suriyeli kadın sığınmacılar: Mardin'de yabancınn ötekileştirilmesi ve ahlaki dışlama. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(25), 3284-3327. DOI: 10.26466/opus.619452